

5. **Dyrtidstillägg åt föreståndare och lärare vid lantmannaskolor, lanthushållsskolor och lantbruksskolor.**

[5.] Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 29 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Dyrtidstillägg
åt förestån-
dare och lärare
vid lant-
mannaskolor,
lanthushålls-
skolor och
lantbruks-
skolor.*

att i avbidan på den proposition angående dyrtidstillägg åt lärare vid lantmannaskolor, lanthushållsskolor och lantbruksskolor, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å *tilläggsstat* för 1922 beräkna ett anslag av ..... kronor 240,000.

6. **Utbildningskurser för förrättningsmän vid täckdikningsföretag.**

[6.] Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksdagens nionde huvudtitel anført under punkten 81 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Utbildnings-
kurser för för-
rättningsmän
vid täckdik-
ningsföretag.*

att till en kulturteknisk utbildningskurs för personer, vilka provas vara lämpliga såsom förrättningsmän vid uppgörande av planer och kostnadsförslag för täckdikningsföretag, å *tilläggsstat* för 1922 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 9,000.

7. **Förstärkning av reservationsanslaget till hästavelns förbättrande.**

[7.] Under åberopande av vad jag förut denna dag vid behandling av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 49 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Förstärkning
av reserva-
tionsanslaget
till hästavelns
förbättrande.*

att till förstärkning av den till stuteriöverstyrelsens förfogande ställda delen av ordinarie reservationsanslaget till hästavelns förbättrande anvisa å *tilläggsstat* för 1922 ett *förslagsanslag*, högst ..... kronor 71,200.

8. **Försöksgård å myrjord i Jämtlands län.**

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för tiden den 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 86 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till driftkostnader vid svenska mosskulturföreningens försöksgård å myrjord vid Gisselås i Jämtland å tilläggsstat för 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst ..... kronor 7,300.

[8.]
Försöksgård
å myrjord i
Jämtlands län.

B. **Lantmäteriväsendet.**1. **Dyrtidstillägg åt befattningshavare vid statens reproduktionsanstalt.**

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 144 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan å den proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid statens reproduktionsanstalt, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål beräkna å tilläggsstat för 1922 ett anslag av ..... kronor 15,000, att i första hand utgå av inkomster av anstalten.

[9.]
Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare vid
statens repro-
duktions-
anstalt.

2. **Ytterligare medel till nyanskaffningar och förlagskapital vid statens reproduktionsanstalt.**

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 142 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till ytterligare medel till nyanskaffningar och förlagskapital vid statens reproduktionsanstalt å tilläggsstat för 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst ..... kronor 20,000.

[10.]
Ytterligare
medel
till nyanskaff-
ningar och för-
lagskapital
vid statens
reproduktions-
anstalt.

3. Tillskott till dyrtidstillägg för vissa lantmätare.

[11.]
Tillskott till
dyrtidstillägg
för vissa lant-
mätare.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 152 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående tillskott till dyrtidstillägg för vissa lantmätare, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å tilläggsstat för 1922 beräkna ett anslag av ..... kronor 530,000.

C. Meteorologiska och hydrografiska undersökningar.

1. Täckande av brist vid statens meteorologisk-hydrografiska anstalt m. m.

[12.]
Täckande av
brist vid sta-
tens meteorolo-
gisk-hydro-
grafiska
anstalt
m. m.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksdagens nionde huvudtitel anført under punkten 166 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till täckande av brist i anslag till statens meteorologisk-hydrografiska anstalt m. m. å tilläggsstat för 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst ... kronor 14,000.

D. Veterinärväsendet.

1. Dyrtidstillägg åt distriktsveterinärer.

[13.]
Dyrtidstillägg
åt distrikts-
veterinärer.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 71 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående dyrtidstillägg åt distriktsveterinärer, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål beräkna å tilläggsstat för 1922 ett anslag av ..... kronor 100,000.

E. **Diverse.**1. **Tillfälligt anslag till hushållningssällskapen.**

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 74 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[14.]
Tillfälligt
anslag till
hushållningssällskapen.

att såsom tillfälligt anslag till hushållningssällskapen å *tilläggsstat* för 1922 anvisa ett *förslagsanslag, högst* ..... kronor 682,000, att utgå enligt samma grunder, som godkänts beträffande dylikt anslag för 1920.

2. **Ökade expenser för lantbrukskonsulenten i London.**

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 98 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[15.]
Ökade expen-
ser för lant-
brukskonsu-
lenten i
London.

att till ökade expenser för lantbrukskonsulenten i London anvisa å *tilläggsstat* för 1922 ett *förslagsanslag, högst* ..... kronor 6,000.

3. **Kolonisation å vissa kronoparker.**

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 110 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[16.]
Kolonisation
å vissa krono-
parker.

att för anordnande av kolonat å vissa kronoparker i Norrland å *tilläggsstat* för 1922 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 450,000.

4. Odlingsorganisation.

[17.]
Odlingsorga-
nisation.

För åren 1918—1921 har beviljats anslag å extra stat till kostnaderna för odlingsorganisationen. För 1921 är sålunda anvisat ett förslagsanslag å 600,000 kronor. Då verksamheten ifråga beräknades kunna avslutas under 1921, har för 1922 ej anvisats något anslag.

I skrivelse den 16 december 1921 har nu odlingskommittén, som lett organisationen, meddelat, att densamma icke hunne avvecklas under 1921, utan att vissa arbetsuppgifter för avvecklingen förutsatte en fortsatt verksamhet under någon del av 1922. Kommittén har därför anhållit, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att de besparingar, som uppstode å 1921 års anslag till odlingsorganisationen måtte få för bestridande av utgifter i samband med verksamhetens avveckling disponeras jämväl under 1922.

Departements-
chefen.

Till bestridande av kostnader under 1922 för odlingsorganisationens avveckling böra medel göras tillgängliga genom anvisande av anslag å tilläggsstat.

Enligt vad jag från odlingskommittén inhämtat, kommer av förslagsanslaget å 600,000 kronor för 1921 ett belopp av i runt tal 100,000 kronor bliva oanvänt. Intill den 18 december 1921 har av för ändamålet för åren 1918—1921 till ett sammanlagt belopp av 3,810,000 kronor anvisade anslag tagits i anspråk 3,112,832 kronor 31 öre eller alltså 697,167 kronor 69 öre mindre än vad som beräknats.

Från kommittén har vidare inhämtats, att kostnaden under 1922 för odlingsorganisationens avveckling, inberäknat revisionskostnader, kunde beräknas till omkring 50,000 kronor.

Då jag icke har något att erinra mot denna beräkning, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnaderna för avveckling av odlingsorganisationen å *tilläggsstat* för 1922 anvisa ett *förslagsanslag, högst* av..... kronor 50,000.

5. Tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen.

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om beredande av tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen å *tilläggsstat* för 1922 under nionde huvudtiteln beräkna ett anslag av ..... kronor 225,000.

[18.]
Tillfällig
löneförbättring för viss
personal
inom den civila
statsförvaltningen.

6. Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om behovet av anslag å 1922 års tilläggsstat för täckande av kostnader för dyrtidstillägg under 1922 åt befattningshavare i statens tjänst hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bliva riksdagen förelagd, till täckande av kostnader för dyrtidstillägg under 1922 åt befattningshavare i de till jordbruksdepartementet hörande ämbetsverk och kårer å *tilläggsstat* för 1922 beräkna ett anslag av ..... kronor 2,400,000.

[19.]
Dyrtidstillägg
åt befattningshavare i
statens tjänst.

Nionde huvudtiteln: 1922 års tilläggsstat.

Summan av de utav mig nu tillstyrkta anslagen å tilläggsstat för 1922 under nionde huvudtiteln uppgår till 4,876,564 kronor.

Enär för 1921 av riksdagen anvisats anslag å tilläggsstat till belopp av 6,810,823 kronor, understiga de nu tillstyrkta anslagen sistnämnda belopp med 1,934,259 kronor.

Statsrådets övriga ledamöter instämma i vad departementschefen sålunda hemställt.

Hans Maj:t Konungen lämnar därtill bifall samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet för iakttagande vid uppgörandet av förslag till tilläggsstat för 1922.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.

Sammandrag och register

till

Nionde huvudtiteln: 1922 års tilläggsstat. Jordbruksdepartementet.

Nionde huvudtiteln		I prop. om tilläggsstat anslaget nr		Extra anslag	Extra anslag
Sid.	Punkt			Kronor	Kronor
A. Lanthushållningen.					
1	1	1	Tillskott till dyrtidstillägg för lantbruksingenjörer och lantbruksstipendiater	35,000 ¹	
2	2	2	Täckande av brist vid lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp, <i>förslagsanslag, högst</i> ...	10,564	
2	3	3	Hovbeslagsskolan vid Alnarp, <i>förslagsanslag, högst</i>	1,500	
3	4	4	Alnarps trädgårdar, <i>förslagsanslag, högst</i>	10,000	
4	5	5	Dyrtidstillägg åt föreståndare och lärare vid lantmanna-, lanthushålls- och lantbruksskolor	240,000 ¹	
4	6	6	Utbildningskurser för förrättningsmän vid täckdiktningföretag, <i>reservationsanslag</i>	9,000	
4	7	7	Förstärkning av reservationsanslaget till hästavelns förbättrande, <i>förslagsanslag, högst</i>	71,200 ²	
5	8	8	Försöksgård å myrjord i Jämtlands län, <i>förslagsanslag, högst</i>	7,300	384,564
B. Lantmäteriväsendet.					
5	9	1	Dyrtidstillägg åt befattningshavare vid statens reproduktionsanstalt att i första hand utgå av anstaltens inkomster	15,000 ¹	
5	10	2	Ytterligare medel till nyanskaffningar och förlagskapital vid statens reproduktionsanstalt, <i>förslagsanslag, högst</i>	20,000	
6	11	3	Tillskott till dyrtidstillägg till vissa lantmätare	530,000 ¹	565,000
C. Meteorologiska och hydrografiska undersökningar.					
6	12	1	Täckande av brist vid statens meteorologisk-hydrografiska anstalt m. m., <i>förslagsanslag, högst</i>	14,000	14,000
D. Veterinärväsendet.					
6	13	1	Dyrtidstillägg åt distriktsveterinärer	100,000 ¹	100,000

¹ Beräknat belopp.² Att utgå av reserverade hästförsäljningsmedel.

Nionde huvudtiteln		I prop. om tilläggsstat anslagets nr		Extra anslag	Extra anslag
Sid.	Punkt			Kronor	Kronor
E. Diverse.					
7	14	1	Tillfälligt anslag till hushållningssällskapen, <i>förslagsanslag, högst</i>	682,000	
7	15	2	Ökade expenser för lantbrukskonsulenten i London, <i>förslagsanslag, högst</i>	6,000	
7	16	3	Kolonisation å vissa kronoparker, <i>förslagsanslag</i>	450,000	
8	17	4	Odlingsorganisationen, <i>förslagsanslag, högst</i>	50,000	
9	18	5	Tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen	225,000 ¹	
9	19	6	Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst	2,400,000 ¹	3,813,000
Summa					4,876,564

¹ Beräknat belopp.

Tilläggsstaten för år 1922.

Tionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Svensson, redogör här-
efter för de frågor, som röra regleringen för år 1922 av utgifterna
under tilläggsstatens till riksstaten tionde huvudtitel, innefattande anslagen
till handelsdepartementet, samt anför därvid följande:

A. Centrala verk med underlydande stater.

Undervisningsanstalter för sjöfart.

1. Ytterligare medel för navigationsskolornas uppvärmning och belysning m. m.

I gällande stat för navigationsskolorna i riket finnes upptagen en
anslagspost av 9,850 kronor till böckers, undervisningsmateriels och
andra inventariers underhåll och förökande samt till utgifter för bränsle,
lyshållning m. m.

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

1

[1.]
*Ytterligare
medel för
navigationsskolornas upp-
värmning och
belysning
m. m.*

[1.]

Med hänsyn till de väsentligt stegrade priserna å eldnings- och belysningsmaterialier har emellertid riksdagen, för att bereda ökade medel för navigationsskolornas uppvärmning och belysning, till förstärkning av anslaget till navigationsskolorna beviljat för vart och ett av åren 1918—1920 ett förslagsanslag å högst 21,000 kronor och för år 1921 ett dylikt anslag å högst 18,000 kronor.

I skrivelse den 29 augusti 1921 har nu kommerskollegium hemställt, att även för år 1922 ett förstärkningsanslag för nu ifrågavarande ändamål måtte beviljas, dock endast till belopp av 6,000 kronor.

Kollegium anför i dylikt hänseende följande:

»Även för år 1922 torde en förstärkning av det ordinarie anslaget bliva nödvändig. För att kunna fixera storleken av detsamma har kollegium från föreståndarne vid rikets samtliga navigationsskolor införskaffat uppgift å till huru stort belopp medel från förstärkningsanslag för år 1922 kunde beräknas bliva för vederbörande skola erforderliga.

Av dessa uppgifter, vilka härjämte överlämnas, synes framgå, att för samtliga skolor skulle för nu ifrågavarande ändamål från förstärkningsanslag erfordras ett sammanlagt belopp av omkring 4,077 kronor.

Föreståndarne ha emellertid grundat sina beräkningar dels på ett elevantal, beräknat efter medeltalet elever i respektive klasser under de tre senaste åren, dels därpå att inskrivnings- och terminsavgifter vid skolorna jämväl för höstterminen 1922 bestämmas till enahanda belopp, som de för innevarande läsår gällande, dels ock därpå att det nuvarande bränslepriset icke under år 1922 undergår någon väsentlig höjning.

Såsom kollegium ock vid åtskilliga föregående tillfällen framhållit, har undervisningsmaterielen vid navigationsskolorna under kristiden ej kunnat vidmakthållas och kompletteras i sådan omfattning, som varit önskvärt. Med hänsyn till behovet av förbättringar härutinnan genom nyanskaffning och eljest samt till ovissheten om elevantalet vid skolorna under år 1922 och om bränslepriserna under samma år finner kollegium emellertid försiktigheten bjuda, att anslaget icke sättes lägre än till 6,000 kronor.»

Departements-
chefen.

Av de vid kommerskollegii skrivelse fögade, av föreståndarna för rikets navigationsskolor lämnade uppgifterna över bland annat beräknade inkomster och utgifter till expenser vid navigationsskolorna under år 1922 inhämtas, att de till skolorna inflytande avgifterna beräknats till 18,118 kronor. Det ordinarie anslaget till expenser utgör 9,850 kronor. Dessa två inkomstitlar uppgå sålunda sammanlagt till 27,968 kronor. Om därtill ytterligare läggas diverse inkomster till ett beräknat belopp av 1,150 kronor, kan alltså för år 1922 sammanlagda inkomstbeloppet vid navigationsskolorna uppskattas till 29,118 kronor. Utgifterna till

expenser hava för samma tid beräknats till 33,195 kronor. Ett förstärkningsanslag, ungefärligen motsvarande skillnaden mellan dessa båda belopp, eller 4,077 kronor lärer således i varje fall vara erforderligt. [1.]

Med hänsyn till svårigheterna att på förhand exakt beräkna inkomsterna och utgifterna vid navigationsskolorna för nu ifrågakomma budgetperiod torde likväl, på sätt kommerskollegium uttalat, försiktigheten bjuda att icke stanna vid detta belopp. Då emellertid i den av kollegium angivna utgiftssumman redan ingå av flertalet navigationsskoleföreståndare upptagna smärre poster till underhåll, reparation och nyanskaffning av undervisningsmateriel, lärer, även med hänsyn tagen till vad kollegium anfört beträffande behovet av undervisningsmaterialets förbättrande, det av kollegium ifrågasatta anslagsbeloppet kunna något nedsättas, förslagsvis till 5,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av ytterligare medel till navigationsskolornas uppvärmning och belysning m. m. under år 1922 å *tilläggsstat* för samma år bevilja ett förslagsanslag, högst ..... kronor 5,000.

Lots- och fyrväsendet.

2. Säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, under punkt 18 anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till säkerhetsanstalter för sjöfarten å *tilläggsstat* för år 1922 bevilja ett reservationsanslag av ..... kronor 57,000.

[2.]
Säkerhets-
anstalter för
sjöfarten.

Patent- och registreringsverket.

3. Dyrtidstillägg vid patent- och registreringsverket.

[3.]
Dyrtidstillägg
vid patent-
och registre-
ringsverket.

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om behovet av anslag å 1922 års tilläggsstat för täckande av kostnader för dyrtidstillägg under år 1922 åt befattningshavare i statens tjänst, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bliva riksdagen förelagd, till täckande av kostnader för dyrtidstillägg under år 1922 åt befattningshavare vid patent- och registreringsverket å *tilläggsstat* för år 1922 såsom reservationsanslag beräkna ett belopp av..... kronor 325,000,

att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel.

4. Tillfällig försträckning åt patent- och registreringsverket.

[4.]
Tillfällig
försträckning
åt patent- och
registrerings-
verket.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, under punkt 21 anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av tillfällig försträckning åt patent- och registreringsverket å *tilläggsstat* för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 225,000,

att av patent- och registreringsverket återbetalas i den mån reservationerna å anslaget till upprätthållande av ämbetsverkets verksamhet därtill lämna tillgång.

Försäkringsinspektionen.

5. Dyrtidstillägg vid försäkringsinspektionen.

Under återopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anført i fråga om behovet av anslag å 1922 års tilläggsstat för täckande av kostnader för dyrtidstillägg under år 1922 åt befattningshavare i statens tjänst, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[5.]
Dyrtidstillägg
vid försäkringsinspektionen.

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bliva riksdagen förelagd, till täckande av kostnader för dyrtidstillägg under år 1922 åt befattningshavare i försäkringsinspektionen å tilläggsstat för år 1922 såsom reservationsanslag beräkna ett belopp av ..... kronor 30,000, att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen.

B. Bergsbruk, industri, hantverk och slöjd.

1. Bedrivande av försök med oljeutvinning ur skiffer.

Uti den till 1921 års riksdag avlåtna propositionen om tilläggsstat till riksstaten för år 1921 föreslog Kungl. Maj:t under tionde huvudtiteln, punkt 17, riksdagen att *dels* för inköp eller förhyraude genom ingenjörsvetenskapsakademiens försorg av en anläggning, avsedd att av akademien användas för bedrivande av försök i fabriksmässig skala med framställning ur alunskiffer av olja och andra produkter, å berörda tilläggsstat anvisa ett förslagsanslag, högst, å 105,000 kronor, *dels ock*, därest en dylik anläggning inköptes, medgiva, att, sedan försöksdriften avslutats, anläggningen finge — även om däri inginge fast egendom — efter Kungl. Maj:ts beprövande av ingenjörsvetenskapsakademien åter försäljas, med skyldighet, för akademien att till statsverket inleverera den influtna köpeskillingen.

[6.]
Bedrivande
av försök med
oljeutvinning
ur skiffer.

Därjämte föreslog Kungl. Maj:t i den till samma riksdag avlåtna statsverkspropositionen, tionde huvudtiteln, punkt 40, riksdagen att,

[6.] under förutsättning att en anläggning av ovan angivet slag bleve förhyrd eller inköpt, för färdigställande och drift under år 1922 av den samma å extra stat för sistnämnda år anvisa ett förslagsanslag, högst 100,000 kronor.

Beträffande de skäl, som föranlett avlåtandet till riksdagen av förberörda framställningar, tillåter jag mig hänvisa till vad det vid statsverkspropositionen till 1921 års riksdag fogade utdraget av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 7 januari 1921 därom innehåller. I dylikt hänseende ber jag nu endast att få erinra om, att till grund för det å tilläggsstat framställda äskandet om anslag till belopp av 105,000 kronor låg ett av aktiebolaget Svensk oljeindustri i likvidation till ingenjörsvetenskapsakademien avgivet anbud rörande försäljning till akademien av en bolaget tillhörig försöksdestillationsanläggning vid Gösäter å Kinnekulle. Tillika anser jag mig i detta sammanhang böra bringa i erinran, att vid sidan av akademiens förslag vid sagda tillfälle förelåg en framställning från aktiebolaget Kinnekulleverken om ett statsanslag å 300,000 kronor för anordnande av försök, enligt en av bergsingenjören Sven V. Bergh utarbetad metod, att utvinna olja ur skiffer i samband med kalkbränning. Sistnämnda framställning föranledde visserligen icke någon Kungl. Maj:ts särskilda åtgärd, men framhöll departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, att ingenjören Berghs metod borde vid ingenjörsvetenskapsakademiens forskningar å området bliva föremål för vederbörlig behandling.

I särskilda skrivelser den 17 juni 1921, nr 10 A och B, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 och tilläggsstatens för år 1921 tionde huvudtitlar anmälde riksdagen under punkt 42 i den förra och punkt 17 i den senare skrivelsen sina beslut med anledning av Kungl. Maj:ts ovannämnda framställningar, och anförde riksdagen därvid i huvudsak följande. Riksdagen hade icke ansett tillräckliga skäl föreligga att för inköp och färdigställande av en anläggning för försök i fabriksmässig skala med framställning ur alunskiffer av olja och andra produkter bevilja anslag i den omfattning, Kungl. Maj:t föreslagit. De förberedande åtgärder, som ansetts böra föranleda anslag, på sätt i propositionen förordats, hade nämligen syntts riksdagen icke vara så långt framförda, att därpå kunde grundas säkert omdöme rörande lämpligheten av en dylik utgift. Likaledes hade det syntts riksdagen ovisst, huruvida ett av förhållandena till synes motiverat understöd åt de enskilda strävanden, som nedlagts på uppgiften att på ett ekonomiskt sätt tillgodogöra sig landets skiffertillgångar (exempelvis de av ingenjör S. V. Bergh företrädda), skulle vid bifall till Kungl. Maj:ts

förslag komma vederbörande till del. För att emellertid arbetet skulle kunna utau uppehåll fortgå hade riksdagen beslutat att å 1921 års tilläggsstat ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp, motsvarande det å samma tilläggsstat äskade, eller 105,000 kronor att utnyttjas för de anläggningar eller främjande av de experiment å förevarande område, som Kungl. Maj:t efter särskild prövning funne bäst motiverade. Därest under år 1922 ytterligare behov av medel för ändamålet skulle visa sig föreligga, vore Kungl. Maj:t i tillfälle att hos 1922 års riksdag göra erforderlig framställning i ämnet. Med anledning härav hade riksdagen beslutat avslå Kungl. Maj:ts förslag i vad det avsåge anvisande av 100,000 kronor å 1922 års stat.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts anvisade riksdagen för bedrivande av försök med framställning ur alunskiffer av olja och andra produkter å tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag, högst 105,000 kronor.

I anledning av riksdagens beslut anmodade Kungl. Maj:t ingenjörsvetenskapsakademien att med beaktande av de av riksdagen anförda synpunkterna inkomma med yttrande och förslag i fråga om de åtgärder, som med användande av ifrågavarande anslag å 105,000 kronor borde vidtagas för främjande av det med anslaget avsedda syftet.

Riksdagens beslut i ämnet framkallade emellertid ett flertal fristående förslag i fråga om användandet av nämnda anslag. — Sålunda hemställde ingenjörerna Sven V. Bergh och K. E. Larsson i en av flera bilagor åtföljd framställning av den 7 juli 1921, att hela anslaget måtte ställas till sökandenas förfogande, för att dessa skulle bliva i tillfälle att i fabriksmässig skala pröva en av ingenjören Bergh föreslagen och därefter av båda sökandena vidare utarbetad metod för utvinning ur alunskiffer av oljor i samband med bränning av kalksten. Sökandena förklarade, att deras förslag bland annat stödde sig på den »utredning rörande möjligheterna för en inhemsk tillverkning av mineraloljor och svavel m. m. ur den i olika trakter av Sverige förekommande alunskiffern», som år 1918 avgivits av de s. k. skiffersakkunniga. I en av de vid framställningen fogade bilagorna förklarade sig aktiebolaget Kinnekulleverken villigt att, såvitt möjligt, stödja de av sökandena planerade försöken genom att för dessa medgiva fri dispositionsrätt till mark för byggnader och dylikt samt fri brytningsrätt av skiffer och sten i ett enligt bolagets förmenande för försöken synnerligen välbeläget och lämpligt skifferbrott. — I framställning den 11 juli 1921 uttalade vidare Thure Nilson önskvärdheten av att i anslutning till det av ingenjörerna Bergh och Larsson framlagda förslaget möjligheterna för igång-

- [6.] sättande av en kalkindustri å Öland i samband med utvinnande av för detta landskap erforderlig elektrisk energi närmare utforskades. — Ytterligare hemställde aktiebolaget svenska skifferverken i skrivelse den 26 juli 1921, att Kungl. Maj:t vid disponerandet av det av riksdagen beviljade anslaget måtte, innan medel anvisades för experiment med oprövade metoder, tilldela bolaget understöd för undersökning av den metod för framställning av skifferolja ur alunskiffer i samband med kalkbränning, som användes vid bolagets sedan ett år tillbaka i full industriell drift varande anläggning vid Lanna i Hidinge socken, ävensom för anställande av försök med av bolaget framställd skifferolja.

Samtliga ifrågavarande framställningar överlämnades av Kungl. Maj:t till ingenjörsvetenskapsakademien för att tagas under övervägande vid avgivande av akademiens förslag i ämnet.

Den 22 september 1921 avgav akademien det av Kungl. Maj:t begärda yttrandet, och överlämnade akademien härvid *dels* en akademien tillhandakommen, till Kungl. Maj:t ställd framställning från ingenjören L. O. Svedlund, vari denne anhöll, att av det av riksdagen beviljade anslaget ett belopp av 55,000 kronor måtte tilldelas honom för utexperimenterande av en av honom konstruerad generatorretort för oljeutvinning ur skiffer, *dels ock* ett av akademien från svenska skifferindustriens forskningsförening införskaffat uttalande rörande såväl samtliga ovan nämnda som två ytterligare direkt till akademien framförda förslag i skifferoljafrågan.

*Allmänna
synpunkter.*

Till belysande av nämnda frågas nuvarande läge torde här lämpligen böra återgivas följande av svenska skifferindustriens forskningsförening inledningsvis framhållna allmänna synpunkter:

»De många olika förslag, som i detta avseende framkommit, visa tydligen, att frågan om alunskiffernas allsidiga tillgodogörande är föremål för synnerligen stort intresse. De problem, som därvid skola lösas, äro emellertid dock synnerligen komplicerade, vilket gör, att en god lösning för tillgodogörandet av en eller flera av alunskiffernas beståndsdelar i andra avseenden är så bristfällig, att en ekonomisk bärighet i sin helhet icke kan erhållas. Vad som hittills åtgjorts tyder dock på, att problemet bör kunna även på ekonomiskt tillfredsställande sätt lösas, och den förståelse, som statsmakterna visat för att föra frågan framåt, är därför synnerligen glädjande, ehuru man samtidigt måste beklaga, att det allmänna läget för närvarande skall nödvändiggöra så stora inknappningar på anslagen, att den ändamålsenligaste användningen av desamma äventyras.

Det torde icke kunna bestridas, att kännedomen om alunskifferna och möjligheten att ur desamma utdraga olja är ur teoretisk synpunkt så stor, att det är väl motiverat att tänka på de praktiska tillämpningarna av dessa kunskaper. Detta har ock tydligen framhållits såväl av ingenjörsvetenskapsakademien själv som ock

av många andra sakkunniga. Onekligen är å andra sidan detta problem ingalunda teoretiskt så fullständigt löst, att endast de praktiska proven återstå. Ett fortgående på experimentell väg genom laboratorieprov eller prov i något större skala skola dock säkerligen endast mycket långsamt leda till målet. Praktiska prov under förhållanden, som åtminstone närma sig dem vid en fabrikmässig tillverkning, skola säkerligen ge hastigare resultat. Den vetenskapliga forskningen får då mera bestämda problem att lösa och kan ledas i för praktiken värdefulla riktningar.

För framställning av olja har i stort sett endast två olika förfaringssätt kommit till användning, nämligen generatorsystemet och retortsystemet, och meningarna om dessa systems relativa fördelar och olägenheter gå ganska mycket isär. Man är dock tämligen ense därom, att oljeutvinningen genom destillation i retorter har den fördelen, att olika slag av oljor kunna redan under destillationsprocessen bättre åtskiljas, och att oljorna därvid icke äro utsatta för omvandling genom mer eller mindre skeende förbränning.

Vilkendera metoden som än kommer att vinna terräng ifråga om oljeutvinningen, är det dock aldeles säkert, att ett ekonomiskt tillgodogörande av skiffrarna uteslutande på grund av oljehalten i desamma synes otänkbart, utan måste samtidigt också till ganska stor del skiffrarnas övriga beståndsdelar tillgodogöras, varvid särskilt tillvaratagandet av deras värmealstrande förmåga genom så fullständig förbränning som möjligt av det kol, som återstår efter oljans avlägsnande, spelar en mycket viktig roll. För övrigt torde man med kännedom om våra alunskiffrars sammansättning och de produkter, som äro möjliga att ur dem utvinna, kunna fastslå, att anläggningskostnaderna för ett verk, avsett att tillgodogöra sig de utvinningsbara produkterna, måste, relativt det gods, som skall på viss tid förarbetas, vara ganska låga. Vid bedömandet av olika konstruktioners och förfaringssätts praktiska värden måste denna omständighet noga beaktas.»

Det av ingenjörsvetenskapsakademien för egen del avgivna yttrandet var av följande lydelse:

Ingenjörsvetenskapsakademien.

»Den från akademiens sida hos Kungl. Maj:t gjorda framställningen, vilken efter Kungl. Maj:ts proposition i ämnet till innevarande års riksdag föranledde riksdagens beviljande av det nu ifrågavarande anslaget å 105.000 kronor, innefattade förslag till inköp av anordningar för bedrivande av försök i fabrikmässig skala med framställning ur alunskiffer av olja och andra produkter, eventuellt i en försöksretortugn, vilken jämte bostadshus fanns att tillgå vid en aktiebolaget svensk oljeindustri i likvidation tillhörig anläggning vid Gössäter å Kinnekulle.

Angivna förslag kan akademien på grund av inträdda förändrade förhållanden icke oförändrat vidhålla. Under den tid, som förflutit, sedan förslaget framlades, har den ekonomiska situationen nämligen i grund förändrats därhän, att såväl den enskilde som även statsmakterna med avseende på utgifterna måste ålägga sig den största återhållsamhet. Så önskvärd en försöksstation av ovan antytt slag än vore, har akademien därför ansett sig böra avstå från tanken på en större försöksanläggnings omedelbara utförande. Det synes föreligga så mycket större skäl härför, som ovisshet förefinnes, huruvida medel i erforderlig omfattning för en dylik anläggnings drift under försökstiden skulle kunna uppbringas. Och utan fortsatt anslag för driftens uppehållande skulle givetvis i företaget redan nedlagda medel icke komma till avsedd nytta.

Då akademien under angivna förhållanden gått att pröva frågan om lämp-

[6.] ligaste användningen av de av riksdagen anvisade medlen, har akademien till en början undersökt, huruvida andra föreliggande förslag i ämnet kunnat anses vara av den natur, att medlen borde disponeras för deras realiserande. Till frågans allsidiga belysande har akademien därvid anordnat en sammankomst med för ämnet intresserade personer, i främsta rummet tillhörande det till kraft- och bränsleutredningen anknutna rådet. Inför denna församling bereddes de olika förslagsställarne tillfälle att närmare utveckla sina planer.

De förslag, som sålunda varit föremål för prövning, äro följande:

Det av bergsingenjör S. Bergh och maskiningenjör K. E. Larsson genom underdånig skrivelse av den 7 juli 1921 framlagda förslaget till ugnskonstruktion tager sikte på problemet att använda destillationsresterna för bränning av kalk, ett problem, som är av erkänt aktuellt intresse. Metoden ifråga avser användandet av en schaktugn för brännandet av kalksten med skiffer under samtidigt tillvaratagande av oljorna jämte flera produkter ur skiffen. Svenska skifferindustriens forskningsförening uttalar om förslaget bland annat följande:

»Förslaget visar onekligen en lofvärd ansats i denna riktning (att tillgodogöra såväl oljorna i skiffen som ock skiffrens värmealstrande förmåga). Ur såväl teknisk som ekonomisk synpunkt framkomma dock vid närmare granskning vissa betänkligheter, vilka göra, att ugnen icke kan anses uppfylla de fordringar, man måste ställa på en praktisk ugnskonstruktion för ifrågavarande ändamål. Ur teknisk synpunkt må här endast påpekas, att möjligheten att överföra koksens förbränningsvärme till kalkstenen är synnerligen ringa, och att oljorna icke kunna förutses bliva av så god beskaffenhet som de, vilka erhållas vid destillation i vanliga retorter.»

Vidare anser föreningen, att kostnaderna för ugnens anläggning bliva alltför höga i förhållande till dess kapacitet och att ugnen ifråga därför ej fyller villkoret i detta avseende för en ekonomisk drift. Slutligen anför föreningen: »Innan detta förslag blir i ganska väsentliga delar omarbetat, synes skäl icke föreligga att försöksvis bygga en dylik ugn.»

Med instämmande i de här ovan anförda, av svenska skifferindustriens forskningsförening gjorda uttalandena får akademien för sin del dessutom anförda följande:

Det förslag, som sökandena framlägga och för vars realiserande sökandena önska erhålla hela det av riksdagen beviljade beloppet, utgör en kombination av uppgifter, vilkas samtidiga uppfyllande ställa de allra största krav på ugnen ifråga, krav vilkas uppfyllande helt säkert blir förenat med betydande svårigheter. Ävenledes torde kostnaderna för underhållet av ugnen bliva avsevärda. Det vill synas akademien, som om den av herrar Bergh och Larsson föreslagna ugnskonstruktionen icke kan lösa det uppställda problemet så som förslagsställarne tänkt sig. Då därtill komma ekonomiska skäl av enahanda innebörd, som förmått akademien att avstå från tidigare framlagt förslag i ämnet, kan akademien för sin del icke förorda bifall till den ifrågavarande ansökan.

Aktiebolaget svenska skifferverken har genom skrivelse av den 26 juli 1921, under framhållande bland annat av, att bolaget redan har en större anläggning i drift, som fungerat fullt oklanderligt, att bolagets metoder äro fullt driftsäkra samt lämna ett tekniskt och under normala förhållanden ekonomiskt gott resultat ävensom att de erhållna produkterna äro till kvalitet fullgoda och i pris konkurrenskraftiga. hemställt, att Kungl. Maj:t vid förfogande av ovannämnda anslag måtte dels anslå

medel till undersökning av bolagets metod, sådan den kommer till användning vid bolagets i full drift varande anläggning, dels ock anslå medel till utförande av mera omfattande försök med av bolaget framställd skifferolja. [6.]

Enahanda synpunkter har bolaget ifråga närmare utvecklat i en skrivelse till svenska skifferindustriens forskningsförening, som finnes bilagd föreningens yttrande och här närslutes.

Aktiebolaget svenska skifferverken bearbetar skiffren i gasgeneratorer av speciell konstruktion, varvid såsom nyttiga produkter erhållas dels oljor dels brännbara gaser. Dessa senare användas för kalkbränning. Bolaget ifråga har nedlagt ett synnerligen omfattande arbete på frågan om skiffrens tillgodogörande samt offrat betydande belopp utan att tidigare hava erhållit något understöd från statsmakterna. Bolaget har under hand framhållit, att detsamma icke avser ett direkt understöd, utan att forskningsverksamheten på området ifråga måtte stödjas däri-genom, att medel ställas till ingenjörsvetenskapsakademiens förfogande för under-sökning och fullkomnande av bolagets metoder och för mera ingående undersök-ningar över de oljor, som kunna erhållas genom en vidare bearbetning av den vid bolagets anläggningar framställda råoljan.

Det av aktiebolaget svenska skifferverken sålunda modifierade förslaget anser akademien förtjäna beaktande. Även om den kvantitet olja, som av en viss mängd skiffer, enligt den av nämnda bolag tillämpade metoden, kan utvinnas, är mindre än den, som erhålles vid destillation, tilldrager sig likväl bolagets i gång varande industriella drift ett sådant intresse, att, då tillfälle därtill beredes, de tekniska metoderna och resultaten av bolagets verksamhet böra underkastas gransk-ning, syftande till möjliga förbättringar.

Herr Thure Nilsson har i underdånig skrivelse av den 11 juli 1921, under framhållande av att på Öland finnes betydande kalk- och skiffertillgångar, hem-ställt, att i samband med de genom ifrågavarande anslag möjliggjorda undersök-ningarna »Kungl. Maj:t måtte förordna, att Olands kalkindustri- och elektrifierings-fråga samtidigt löses».

Denna hemställan om en undersökning av skifferproblemet för Ölands vid-kommande anser akademien böra beaktas, i den mån undersökningar beträffande skiffrens utnyttjande fortskrida.

Förutom ovannämnda förslag i skifferfrågan hava till ingenjörsvetenskaps-akademien direkt hänvänt sig tvenne förslagsställare, vilkas framställningar i detta sammanhang lämpligen böra omnämnas.

Sålunda har ingenjör K. G. Wennerström genom skrivelse, daterad september 1920, framlagt förslag att på elektrisk väg framställa oljor ur skiffrarna och i samband med elektrisk cementframställning tillgodogöra även kali, järn samt resterna efter destillationen. Ingenjör Wennerström, som utarbetat vissa metoder för cement- framställning på elektrisk väg ur masugnsslagger, avser närmast att utföra försök för utrönande av möjligheten för cementframställning genom smältning av resterna efter skifferdestillationen i elektriskt upphettad ugn.

Ingenjör O. Björkman har genom skrivelse till ingenjörsvetenskapsakademien av den 1 november 1920 framlagt omfattande förslag för bearbetning av bituminös skiffer och anhållit om akademiens medverkan i form av understöd eller anslag. Förslaget avser att öka kolhalten i destillationsresterna efter den bituminösa skif-

[6.] ferns destillation för vidare bearbetning av desamma genom tillsats av andra kolhaltiga ämnen, förslagsvis torv.

Samtalsvis har det framkommit, att ingenjör Björkman särskilt syftar till användning av elektrisk smältning vid de av honom föreslagna försöken.

Några särskilda anslag för utförande av de av herrar Wennerström och Björkman föreslagna undersökningarna synas akademien icke för närvarande motiverade. I den mån de framlagda förslagen synas böra beaktas, särskilt i vad avser möjligheten till cementframställning ur destillationsresterna respektive den utbrända skifferaskan, är det akademiens avsikt att utföra förberedande undersökningar häröfver i samband med en här nedan omnämnd mindre försöksanläggning, som är avsedd att utföras genom akademiens försorg.

Den av akademien företagna granskningen av föreliggande förslag har sålunda givit vid handen, att intet av de till akademien hittills inkomna förslagen är av den natur, att hela det tillgängliga anslaget bör anvisas för förslaget realiserande, men att vissa undersökningar synas i anledning av därom av aktiebolaget svenska skifferverken väckt förslag böra igångsättas, varför till en början en mindre kostnad beräknas.

Vid sådant förhållande har akademien tagit under övervägande att genom förslag av annan innebörd söka bidra till, att den föreliggande viktiga frågan om skiffrens utnyttjande på ett rationellt sätt föres framåt. Akademiens överläggningar hava därvid gått ut på, att man — då en försöksdrift i större skala av ovan angivna skäl icke kunnat för närvarande åstadkommas — likväl skall genom praktiska försök systematiskt sträva efter att utforska det lämpligaste sättet för oljeutvinning och skifferresternas tillgodogörande.

I enlighet härmed har akademien funnit lämpligast anordna en försöksugn i minsta möjliga tekniska skala. Med hjälp av en dylik ugn och en i anslutning därtill anordnad eldstad bör tillfälle kunna erhållas dels att framställa olja och andra produkter under olika förhållanden, dels att bedriva systematiska undersökningar i avseende å betingelserna för destillationsresternas tillgodogörande på olika sätt.

Under akademiens överläggningar har dessutom väckts förslag om en undersökning av annan art på hithörande område, vilket förslag synts akademien snarast och i samband med disponerandet av ifrågavarande medel böra vinna beaktande.

Sedan gammalt brännes som bekant kalkstenen i vissa trakter av vårt land för framställning av huvudsakligen jordbrukskalk förmedelst skiffer. De härför använda ugnarna utgöras i Västergötland av så kallade fältugnar, i Närke av så kallade fyrrar samt på Öland även av schaktugnar. Rörande dessa ugnars verkningsätt, särskilt ur värmesynpunkt, föreligga veterligt icke några mera exakta undersökningar. Sådana vore dock otvivelaktigt av synnerligen stort intresse, i det att desamma vore ägnade att dels klargöra vissa med kalkbränningen sammanhängande spörsmål, dels lämna en utgångspunkt för bedömande av uppkommande förslag för kalkbränningens bedrivande på annat sätt.

Under akademiens utredningar i nu föreliggande ämne har till akademien inlämnats en av ingenjör L. O. Svedlund till Konungen ställd skrivelse av den 25 augusti 1921 med hemställan att på vissa angivna grunder av anslaget ifråga erhålla 55,000 kronor för byggnad och drift av en utav sökanden föreslagna ugn för skiffer. Metoden avser till en början avdestillera skiffern och därvid tillvara-

taga oljor och destillationsgaser samt därefter förbränna kolet i destillationsresterna på en rost, varvid de varma förbränningsgaserna användas för den nyssnämnda destillationen av skiffern.

[6.]

Ingenjörsvetenskapsakademien har visserligen vid en förberedande granskning funnit förslaget i vissa avseenden beaktansvärt. Dock har akademien icke ansett det vara av den art, att akademien nu velat förorda detsamma till erhållande av anslag, men anhåller att, för den händelse en mera ingående granskning därtill skulle giva anledning, sedermera få inkomma med förslag i ärendet till Kungl. Maj:t.

Beträffande de belopp, som skulle vara erforderliga för ovan angivna undersökningar, får akademien i anledning av vad ovan anförts i underdånighet hemställa, att under innevarande år en del av anslaget må av ingenjörsvetenskapsakademien användas på följande sätt:

för anordnande av en mindre försöksugn, avsedd för destillation av skiffer under olika betingelser, samt i samband därmed förbränningsanordning för bränning av den erhållna skifferkoksen jämte erforderliga biapparater ..... kronor 15,000,
 för undersökning av befintliga fältugnar, fyror och schaktugnar, avsedda för bränning av kalk med skiffer ..... kronor 5,000,
 samt för undersökning av aktiebolaget svenska skifferverkens metod och verkställe av en del försök med därvid framställd skifferolja ..... kronor 10,000,
 samt att återstoden av anslaget, sålunda 75,000 kronor, måtte göras disponibel även efter detta års utgång för fortsatta arbeten i riktning mot åstadkommande av försök i industriell skala.»

I anledning av ingenjörsvetenskapsakademiens ifrågavarande förslag avgav kommerskollegium den 24 september 1921, efter remiss, följande utlåtande:

Kommerskollegium.

»De skäl, ingenjörsvetenskapsakademien anført för frångående av förut havda avsikter beträffande användningen av förevarande anslag, synas kommerskollegium, med hänsyn till riksdagens i frågan intagna ståndpunkt, böra godkännas. Även finner sig kollegium böra tillstyrka bifall till akademiens förslag att för undersökningar och försök på området under innevarande år taga i anspråk av akademien föreslagna belopp. I överensstämmelse med vad akademien avser, får kollegium därjämte hemställa om vidtagande av åtgärd i syfte, att för år 1922 den del av anslaget, som ej tages i anspråk under år 1921, måtte anvisas till fortsatta arbeten, varvid kollegium förutsätter, att under förnyad prövning skulle kunna tagas jämväl fråga om medels användande för ändamål, därtill anslag redan nu sökts men ej på frågans nuvarande stadium och med hänsyn till den hittills förebragta utredningen av akademien ansetts kunna förordas.»

På föredragning av dåvarande chefen för handelsdepartementet beslöt därefter Kungl. Maj:t den 26 september 1921, att ingenjörsvetenskapsakademien skulle äga att av det av riksdagen beviljade anslaget å 105,000 kronor taga i anspråk belopp å respektive 15,000, 5,000 och 10,000 kronor eller tillhoppa 30,000 kronor för de av akademien föreslagna ändamål, varjämte Kungl. Maj:t, som förklarade sig fram-

*Kungl. Maj:ts
beslut den 26
september
1921.*

- [6.] deles vilja meddela beslut i anledning av akademiens hemställan rörande åtgärder för tillgängliggörande efter utgången av år 1921 av återstående beloppet, 75,000 kronor, föreskrev, bland annat, att akademien skulle före den 1 februari 1922 inkomma med berättelse över den av akademien under år 1921 med de anslagna medlen bedrivna forskningsverksamheten samt summarisk redogörelse för användningen av samma medel.

Nya framställningar.

Sedermera inkomno till Kungl. Maj:t ytterligare åtskilliga framställningar i fråga om användandet av nämnda anslag. Sålunda hemställde aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier i en den 3 november 1921 dagtecknad skrift, att ett belopp av 75,000 kronor måtte ställas till bolagets förfogande för försök i fabriksmässig skala med en metod att utvinna olja ur alunskiffer i samband med kalkbränning. Vidare anhöllo ovanbemälda Bergh och Larsson i framställning av den 3 december 1921 om ett anslag å 60,000 kronor för uppförande av en försöksugn av i viss mån annan konstruktion än den, som åsyftades i sökandenas förutnämnda skrivelse av den 7 juli 1921. Slutligen gjorde aktiebolaget svenska skifferverken i en den 5 december 1921 dagtecknad skrift framställning om erhållande av ett belopp å 55,000 kronor för utförande av praktiska försök med en av bolaget förbättrad generatoranordning.

Ingenjörsvetenskapsakademien.

Sedan samtliga ifrågavarande framställningar remitterats till ingenjörsvetenskapsakademien, avgav akademien den 21 december 1921 yttrande i ämnet, därvid akademien tillika överlämnade ett från svenska skifferindustriens forskningsförening infordrat nytt uttalande.

Med förmälan att akademien till förnyad prövning upptagit ovanberörda till Kungl. Maj:t ställda framställning från ingenjören L. O. Svedlund hemställde akademien i sagda yttrande, att Kungl. Maj:t ville *dels* bevilja ingenjörerna Bergh och Larsson ett anslag av 10,000 kronor för utförande — efter av akademien lämnade riktlinjer — av försök rörande förbränning av skifferkoks m. m., *dels ock* vidtaga åtgärder för att återstoden av anslaget måtte för det avsedda ändamålet kunna även framdeles disponeras.

Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1921.

Genom beslut den 31 december 1921 biföll Kungl. Maj:t den av ingenjörsvetenskapsakademien gjorda framställningen rörande anslag å 10,000 kronor till ingenjörerna Bergh och Larsson.

Av det å tilläggsstat för år 1921 anvisade förslagsanslaget, högst, å 105,000 kronor för bedrivande av försök med framställning ur alunskiffer av olja och andra produkter har, på sätt den av mig här ovan lämnade redogörelsen utvisar, under året tagits i anspråk endast ett sammanlagt belopp av 40,000 kronor. Återstoden, 65,000 kronor, har alltså vid årsskiftet överförts till kassafonden. Anledningen till, att anslaget icke helt utnyttjats, är att söka däri, att det, sedan den ursprungliga planen för anslagets användande förfallit, visat sig svårt — med hänsyn till de många var för sig intresseväckande men sins emellan mycket olikartade uppslag i fråga om oljeutvinning ur svenska skifferar, som framkommit — att träffa ett avgörande, huru de för ändamålet anvisade medlen lämpligast böra användas. Då jag emellertid i likhet med min företrädare i ämbetet är väl medveten om skifferoljeproblemets stora betydelse för vårt land och de förberedande undersökningar å området, vilka för närvarande pågå, torde kunna förväntas komma att giva impulser till fortsatt, mera omfattande arbete å den ena eller andra av de vägar, som från olika håll förordats, anser jag det i hög grad önskvärt, att det belopp, 65,000 kronor, som vid 1921 års utgång återstod oanvänt av det å tilläggsstat för samma år beviljade förslagsanslaget må få under innevarande och tilläventyrs jämväl under efterföljande år tagas i anspråk för det med anslaget avsedda ändamål. Jag finner mig sålunda böra tillstyrka, att ett belopp, motsvarande nyssberörda till kassafonden överförda återstod å 1921 års anslag, såsom reservationsanslag uppföres å 1922 års tilläggsstat.

[6.]
Departements-
chefen.

I anledning av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bedrivande av försök med framställning ur alunskiffer av olja och andra produkter å *tilläggsstat* för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av ..... kronor 65,000.

C. Diverse.

1. Tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen.

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anført i fråga om beredande av tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila

[7.]
Tillfällig
löneförbättring
för viss

[7.] statsförvaltningen, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen
 personal inom den civila statsförvaltningen.

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, för beredande av tillfällig löneförbättring under år 1922 åt viss personal inom den civila statsförvaltningen å *tilläggsstat* för år 1922 under tionde huvudtiteln såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av ..... kronor 358,000.

2. Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

[8.] Under återopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i fråga om behovet av anslag å 1922 års tilläggsstat för täckande av kostnader för dyrtidstillägg under år 1922 åt befattningshavare i statens tjänst, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Dyrtids-
tillägg åt be-
fattningsha-
vare i statens
tjänst.

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bliva riksdagen förelagd, till täckande av kostnader för dyrtidstillägg under år 1922 åt befattningshavare i de till handelsdepartementet hörande ämbetsverk och kårer å *tilläggsstat* för år 1922 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av ... kronor 2,350,000.

Summan av de av mig å tilläggsstaten för år 1922 under tionde huvudtiteln tillstyrkta anslag uppgår sålunda till ..... kronor 3,415,000.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla och förordnar, att utdrag av detta protokoll skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid avfattandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tilläggsstat för år 1922.

Ur protokollet:

Olof Edström.

Sammandrag och register

till

Tionde huvudtiteln å 1922 års tilläggsstat.

Punkt	Sid.	Nr		Extra	Extra
				anslag	anslag
				Kronor	Kronor
A. Centrala verk med underlydande stater.					
1	1	1	Undervisningsanstalter för sjöfart: Ytterligare medel för navigationsskolornas uppvärmning och belysning m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	5,000	
2	3	2	Lots- och fyrväsendet: Säkerhetsanstalter för sjöfarten, <i>reservationsanslag</i>	57,000	
3	4	3	Patent- och registreringsverket: Dyrtidstillägg vid patent- och registreringsverket, <i>reserva-</i> <i>tionsanslag</i> , att direkt utgå av patent- och varumärkes-samt registreringsavgifters medel.....	325,000*	
4	4	4	Tillfällig försträckning åt patent- och registrerings-verket, <i>förslagsanslag</i> , högst	225,000	550,000
5	5	5	Försäkringsinspektionen: Dyrtidstillägg vid försäkringsinspektionen, <i>reservationsan-</i> <i>slag</i> , att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen	30,000*	642,000
B. Bergsbruk, industri, hantverk och slöjd.					
6	5	1	Bedrivande av försök med oljeutvinning ur skiffer, <i>reserva-</i> <i>tionsanslag</i>		65,000
C. Diverse.					
7	15	1	Tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen, <i>förslagsanslag</i>	358,000*	
8	16	2	Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, <i>förslags-</i> <i>anslag</i>	2,350,000*	2,708,000
Summa					3,415,000

* Beräknat belopp.

Tilläggsstaten för år 1922.

Elfte huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, redogör här-
efter för de frågor, som röra regleringen å 1922 års tilläggsstat till
riksstaten av elfte huvudtiteln, innefattande pensions- och indragnings-
staterna, och anför därvid till en början beträffande

A. **Civila pensionsväsendet.**

1. Pensionstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av
frågorna rörande regleringen av utgifterna under riksstatens elfte huvud-
titel under punkt 3 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå
riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som
kan bliva riksdagen förelagd, till pensionstillägg åt f. d.
civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensio-
närer å *tilläggsstat* för år 1922 såsom förslagsanslag
beräkna ett belopp av ..... kronor 865,000.

[1.]
*Pensions-
tillägg åt f. d.
civila befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. fl. pen-
sionärer.*

2. **Dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.**

[2.] Under åberopande av vad jag förut denna dag under »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» anfört i fråga om beredande av dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Dyrtidstillägg
åt f. d. civila
befattnings-
havare i sta-
tens tjänst
m. fl. pen-
sionärer.*

att, i avbidan på den proposition om anvisande av medel för ändamålet, som kan bliva förelagd riksdagen, till beredande av dyrtidstillägg under år 1922 åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer å *tilläggsstat* för år 1922 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av ..... kronor 11,900,000.

3. **Dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl.**

[3.] Under åberopande av vad jag förut denna dag under »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» anfört i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Dyrtidstillägg
åt pensions-
berättigade
änkor och
barn efter
civila befatt-
ningshavare i
statens tjänst
m. fl.*

att, i avbidan på den proposition om anvisande av medel för ändamålet, som kan bliva förelagd riksdagen, till beredande av dyrtidstillägg under år 1922 åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. å *tilläggsstat* för år 1922 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av ..... kronor 4,600,000.

Föredragande departementschefen erinrar härefter, att Kungl. Maj:t enligt finansdepartementet tillhandakommet protokollsutdrag förut på *handelsdepartementets* föredragning beslutat avlåtande till riksdagen av följande framställningar, nämligen:

4. **Bidrag till bestridande av förvaltningskostnaderna vid handelsflottans pensionsanstalt.**

(se bil. 1 vid detta prot., sid. 7)

att riksdagen måtte till bestridande, i enlighet med vad av chefen för handelsdepartementet förordats, av förvaltningskostnader vid handelsflottans pensionsanstalt å tilläggsstat för år 1922 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag, högst ..... kronor 600.

[4.]
Bidrag till bestridande av förvaltningskostnaderna vid handelsflottans pensionsanstalt.

5. **Tilläggs pensioner under år 1922 åt pensionstagarna vid handelsflottans pensionsanstalt.**

(se bil. 1 vid detta prot., sid. 10)

att riksdagen måtte

för beredande under år 1922 av tilläggs pensioner åt pensionstagarna vid handelsflottans pensionsanstalt å tilläggsstat för år 1922 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av ..... kronor 106,000,

förklara, att tilläggs pensionerna skola till pensionstagarna utgå med följande belopp, nämligen inom anstaltens första klass med 80 kronor, inom den andra klassen med 60 kronor, inom den tredje klassen med 50 kronor och inom den fjärde klassen med 45 kronor, samt

medgiva, att tilläggs pensionerna må till vederbörande pensionärer utgå å de tider, i den ordning och efter de grunder, som gällande reglemente föreskriver i fråga om de från anstalten utgående ordinarie pensionerna.

[5.]
Tilläggs pensioner under år 1922 åt pensionstagarna vid handelsflottans pensionsanstalt.

Beträffande

B. **Militära pensionsväsendet**

yttrar departementschefen:

1. **Pensionstillägg åt f. d. militära befattningshavare m. fl. pensionärer.**

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen av utgifterna under riksstatens elfte huvud-

[6.]
Pensions- tillägg åt f. d. militära

[6.] titel under punkt 3 anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

befattningshavare m. fl. pensionärer.

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bliva riksdagen förelagd, till pensionstillägg åt f. d. militära befattningshavare m. fl. pensionärer å *tilläggsstat* för år 1922 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av ..... kronor 375,000.

2. Dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare.

[7.] Under åberopande av vad jag förut denna dag under »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» anført i fråga om dyrtidstillägg åt befattninghavare i statens tjänst m. fl. hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare.

att, i avbidan på den proposition om anvisande av medel för ändamålet, som kan bliva förelagd riksdagen, till beredande av dyrtidstillägg under år 1922 åt f. d. militära befattningshavare å *tilläggsstat* för år 1922 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av ..... kronor 4,100,000.

3. Dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare.

[8.] Under åberopande av vad jag förut denna dag under »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» anført i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare.

att, i avbidan på den proposition om anvisande av medel för ändamålet, som kan bliva förelagd riksdagen, till beredande av dyrtidstillägg under år 1922 åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare å *tilläggsstat* för år 1922 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av... kronor 1,000,000.

4. **Dyrtidstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare.**

Under åberopande av vad jag förut denna dag under »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» anført beträffande dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[9.]
Dyrtidstillägg
åt pensione-
rade båtsmän
och marin-
soldater samt
Vadstena
krigsmanshus-
kassas under-
stödstagare.

att, i avvidan på den proposition om anvisande av medel för ändamålet, som kan bliva förelagd riksdagen, till beredande av dyrtidstillägg under år 1922 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare å tilläggsstat för år 1922 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av ..... kronor 1,700,000.

Föredragande departementschefen erinrar härefter, att Kungl. Maj:t enligt finansdepartementet tillhandakommet protokollsutdrag förut på försvarsdepartementets föredragning beslutat avlåtande till riksdagen av följande framställning, nämligen:

5. **Ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.**

(se bil. 2 vid detta prot. sid. 13)
att riksdagen måtte

dels medgiva, att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som utgått eller utgår såsom sjukhjälpsersättning eller livränta för tid under år 1922 eller såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under nämnda år, må, därest skadan uppkommit före den 1 januari 1921, höjas med 50 procent utöver det belopp, vartill ersättningen må bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring,

[10.]
Ersättning i
anledning av
kroppsskada,
ådragen un-
der militär-
tjänstgöring.

dels ock för bestridande av härav föranledda kostnader å tilläggsstat för år 1922 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av ..... kronor 160,000.

Elfte huvudtiteln: 1922 års tilläggsstat.

Vid bifall till de av mig framställda förslag komma elfte huvudtitelns anslag å tilläggsstat för år 1922 att uppgå till kronor 24,806,600.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Olga Gjörloff.

---

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 december
1921.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Svensson, redogör härefter för de
frågor, som röra reglerandet av vissa utgifter under tilläggsstatens till
riksstaten elfte huvudtitel, avseende handelsdepartementet, och anför
därvid följande:

1:o.

Vid handelsflottans pensionsanstalt äro sedan år 1907 anställda
en kamrerare och sekreterare, en kanslist och en vaktmästare. Enligt
den nämnda år fastställda avlöningsstaten för befattningshavarna hos
anstalten utgingo följande arvoden, nämligen till kamreraren och sekre-
teraren 2,500 kronor, till kanslisten 1,000 kronor samt till vaktmästaren
600 kronor, allt för år räknat.

Sedermåra har Kungl. Maj:t den 28 september 1917 medgivit, att
berörda arvoden finge under ett vart av åren 1917 och 1918 utgå med
följande belopp, nämligen till kamreraren och sekreteraren med 2,750
kronor, till kanslisten med 1,100 kronor och till vaktmästaren med 700
kronor.

Dessa arvoden liksom kostnaderna i övrigt för anstaltens förvalt-
ning hava bestritts ur anstaltens s. k. förvaltningskostnadsfond.

På därom av direktionen gjord framställning medgav Kungl. Maj:t
den 22 november 1918, att arvodena till befattningshavarna hos pen-
sionsanstalten finge under år 1919 utgå med 3,300 kronor till kamre-
raren och sekreteraren, 1,400 kronor till kanslisten och 850 kronor till
vaktmästaren eller sålunda med sammanlagt 1,450 kronor utöver den år
1907 fastställda staten. Då emellertid förvaltningskostnadsfondens av-

[4.]
*Bidrag till
bestridande
av förvalt-
ningskost-
naderna vid
handels-
flottans pen-
sionsanstalt.*

kastning, sedan de i staten upptagna arvodena till personalen ävensom övriga förvaltningskostnader därur guldits, för år 1919 beräknades komma att lämna ett överskott av endast omkring 500 kronor, anbefalldes Kungl. Maj:t tillika statskontoret att till direktionen från handels- och sjöfartsfonden utbetala ett belopp av högst 1,000 kronor såsom bidrag till bestridandet av kostnaderna för ifrågavarande arvodesförhöjningar.

För år 1920 hava arvodena till ifrågavarande befattningshavare utgått med samma belopp som för år 1919; och har såsom bidrag till bestridandet av arvodeskostnaderna liksom för sistnämnda år beviljats ett belopp av sammanlagt 1,000 kronor, därav ena hälften, avsedd att användas under första halvåret, utanordnats från handels- och sjöfartsfonden, medan återstående beloppet anvisats såsom ett särskilt anslag å 1920 års tilläggsstat.

Sedan direktionen sedermera i skrivelse den 5 december 1919 hemställt, att arvodena till ifrågavarande befattningshavare under år 1921 måtte få utgå med 4,000 kronor till kamreraren och sekreteraren, 1,700 kronor till kanslisten och 1,100 kronor till vaktmästaren, samt direktionen tillika meddelat, att under år 1921 till bestridande av de utöver staten föreslagna arvodesförhöjningarna endast 450 kronor kunde tagas i anspråk från förvaltningskostnadsfondens avkastning, föreslog Kungl. Maj:t 1920 års riksdag att såsom bidrag till bestridande av förvaltningskostnaderna vid anstalten å extra stat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst 2,250 kronor. Denna Kungl. Maj:ts framställning blev av riksdagen bifallen.

I anledning av en utav Kungl. Maj:t gjord framställning har 1921 års riksdag för samma ändamål på extra stat för år 1922 anvisat enahanda belopp.

I skrivelse den 29 augusti 1921 har nu direktionen över handelsflottans pensionsanstalt gjort framställning om beredande åt pensionsanstalten av medel för enahanda ändamål ej mindre å extra stat för förra halvåret 1923 med ett belopp av 1,425 kronor än även å tilläggsstat för år 1922 med ett belopp av 600 kronor.

Till stöd för den sålunda ifrågasatta höjningen, utgörande för år räknat 600 kronor, av det nu till anstalten utgående bidraget anför direktionen, att årshyran för anstaltens tjänstelokal från och med den 1 oktober 1921 ökats från 1,000 kronor till 1,600 kronor, att annan lokal icke kunnat uppbringas, samt att anstalten saknade tillgång för bestridande av samma hyresökning.

Beträffande användningen av det för första halvåret 1923 äskade

anslagsbeloppet, 1,425 kronor, avsåges 1,125 kronor, motsvarande halva beloppet av den för år 1922 beviljade anslagssumman, såsom bidrag till beredande av arvoden med enahanda belopp som för år 1922 åt anstaltens befattningshavare och återstoden, 300 kronor, såsom bidrag till anstaltens ökade hyreskostnad.

Det för år 1922 avsedda anslagsbeloppet, 600 kronor, skulle helt och hållet användas såsom bidrag till hyran.

Sedermera har direktionen under hand upplyst, att förvaltningskostnadsfonden för år 1922 — liksom även för år 1923 — därest nu rådande förhållanden fortfarande ägde tillämplighet under nämnda två år, torde komma att utvisa följande inkomster och utgifter:

<i>Inkomster.</i>		<i>Utgifter.</i>	
Statsanslag	kronor 2,250	Arvoden	kronor 10,200
Räntor å obligationer	» 9,574	Hyra	» 1,600
Räntor å andra medel	» 480	Expenser	» 1,000
Summa kronor 12,304.		Summa kronor 12,800.	

En brist på 496 kronor komme sålunda att föreligga. Då räntan, med undantag för räntor å obligationer, beräknats till 4 procent, men denna räntefot kunde ytterligare gå ned, då expenserna icke kunde exakt uppgivas men möjligen komme att ökas, samt då nu utgående hyresbelopp kunde ånyo höjas den 1 oktober 1922, ansåge direktionen de nu äskade beloppen vara de minsta, som erfordrades för ifrågavarande ändamål.

Då, enligt vad jag sedermera från direktionen inhämtat, någon olägenhet av att uppskjuta utbetalningen av ett eventuellt anslag för kalenderåret 1923 till efter den 1 juli samma år icke komme att för anstalten uppstå, saknar jag anledning att göra hemställan om anslags-
*Departements-
chefen.*
 äskande å övergångsbudgeten.

Vidkommande åter direktionens framställning, i vad densamma avser anslag å 1922 års tilläggsstat, framgår av den av direktionen lämnade redogörelsen, att anstalten, med utgångspunkt från nuvarande inkomst- och utgiftsförhållanden, saknar tillgång till bestridande av den ökade hyran för anstaltens lokal. Med hänsyn till den inträdda prissänkningen kunde man ju ifrågasätta, huruvida icke någon nedsättning i de utöver staten utgående arvodesförhöjningarna till anstaltens personal borde vidtagas. Då emellertid dyrtidstillägg icke utgått på arvodena
Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.) 2

till ifrågavarande personal, har jag funnit mig åtminstone för närvarande böra avstå från att påyrka någon sänkning av samma arvoden. Vid sådant förhållande lärers anslag för bestridande av den ökade hyreskostnaden till det av direktionen begärda beloppet nu böra äskas av riksdagen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande, i enlighet med vad av mig förordats, av förvaltningskostnader vid handelsflottans pensionsanstalt å tilläggsstat för år 1922 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 600.

2:o.

[5.]

*Tilläggs-
pensioner under
år 1922 åt
pensions-
tagarne vid
handels-
flottans
pensions-
anstalt.*

På framställning av Kungl. Maj:t har riksdagen för vart och ett av åren 1919, 1920 och 1921 för beredande av tilläggs-pensioner åt pensionstagarne vid handelsflottans pensionsanstalt å tilläggsstat för åren 1919 och 1920 under riksstatens tionde huvudtitel och för år 1921 under elfte huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 106,000 kronor.

Vid föredragning den 7 juli 1921 av riksdagens skrivelse den 20 juni 1921, nr 11 B, däri riksdagen anmält bland annat sitt beslut att för samma år bevilja omförmälda anslag, bemyndigade Kungl. Maj:t direktionen över handelsflottans pensionsanstalt att till envar, som i enlighet med bestämmelserna i reglementet för anstalten och direktionens därå grundade beslut under år 1921 eller någon del därav uppbure pension från anstalten, utbetala tilläggs-pension med följande belopp, nämligen inom anstaltens första klass med 80 kronor, inom den andra klassen med 60 kronor, inom den tredje klassen med 50 kronor och inom den fjärde klassen med 45 kronor, därvid skulle iakttagas, att tilläggs-pensionerna skulle till vederbörande pensionärer utgå å de tider, i den ordning och efter de grunder, som gällande reglemente föreskreve ifråga om de från anstalten utgående ordinarie pensionerna. Tillika bemyndigades direktionen att under år 1921 hos statskontoret, i mån av behov och mot redovisningsskyldighet, rekvirera för utbetalande av dylika tilläggs-pensioner erforderliga medel, som statskontoret skulle hava att till direktionen utanordna från förenämnda, av riksdagen för beredande under år 1921 av tilläggs-pensioner åt pensionstagarne vid handelsflottans pensionsanstalt å tilläggsstat för år 1921 anvisade förslagsanslag av 106,000 kronor.

I sin ovannämnda skrivelse den 29 augusti 1921 har nu direktionen över handelsflottans pensionsanstalt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för beredande av tilläggs pensioner ej mindre för år 1922 än även för första halvåret 1923 till pensionstagarne vid anstalten samt för ändamålet hos riksdagen begära anvisande av medel dels å tilläggsstat för år 1922 till samma belopp som för år 1921 eller 106,000 kronor, dels ock å extra stat för förra halvåret 1923 med hälften av sagda belopp eller 53,000 kronor.

Då de skäl, som föranlett beviljandet av förberörda tilläggs pensioner, i stort sett kvarstå oförändrade, tillstyrker jag, att även för år 1922 å tilläggsstat äskas medel för beredande av dylika pensioner. Anslagsbeloppet torde böra bestämmas till detsamma som för föregående trenne år. Någon ändring i tilläggs pensionernas belopp eller i grunderna för desamma utgående ifrågasätter jag ej.

Departements-
chefen.

Beträffande däremot direktionens hemställan, i vad densamma avser anslag för första halvåret 1923, finner jag samma hemställan icke böra nu föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Då anslag för här ifrågasvarande ändamål hittills alltid beviljats å tilläggsstat och sålunda icke utbetalats förrän under senare hälften av det år, anslaget avsett, synes mig nämligen någon olägenhet svårigen kunna uppstå, om, till lättande av belastningen å övergångsbudgeten, hela det anslag, varom för år 1923 kan bliva fråga, uppföres å riksstaten för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

för beredande under år 1922 av tilläggs pensioner åt pensionstagarne vid handelsflottans pensionsanstalt å *tilläggsstat* för år 1922 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av..... kronor 106,000,

förklara, att tilläggs pensionerna skola till pensionstagarne utgå med följande belopp, nämligen inom anstaltens första klass med 80 kronor, inom den andra klassen med 60 kronor, inom den tredje klassen med 50 kronor och inom den fjärde klassen med 45 kronor, samt

medgiva, att tilläggs pensionerna må till vederbörande pensionärer utgå å de tider, i den ordning och efter de grunder, som gällande reglemente föreskriver i fråga om de från anstalten utgående ordinarie pensionerna.

Elfte huvudtiteln: 1922 års tilläggsstat: bil. 1.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla och förordnar, att utdrag av detta protokoll skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 elfte huvudtitel.

Ur protokollet:

Elin Rydeberg.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 december 1921.*

• Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN,
LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Hansson anför:

Under återopande av vad jag under punkt 10:o av det vid årets statsverksproposition, elfte huvudtiteln, fogade statsrådsprotokollet över försvarsärenden anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att den ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, som utgått eller utgår såsom sjukhjälpsersättning eller livränta för tid under år 1922 eller såsom begravningshjälp i anledning av dödsfall, inträffat under nämnda år, må, därest skadan uppkommit före den 1 januari 1921, höjas med 50 procent utöver det belopp, vartill ersättningen må bestämmas enligt grunderna i förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, *dels ock* för bestridande av härav föranledda kostnader å tilläggsstat för år 1922 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 160,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att utdrag av statsrådsprotokollet

[10.]
Ang. ersätt-
ning i an-
ledning av
kroppsskada,
ådragen
under militär-
tjänstgöring.

Elfte huvudtiteln: 1922 års tillägsstat: bil. 2.

rörande detta ärende skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel på tillägsstat för år 1922.

Ur protokollet:

E. Lilliebjörn.

Sammandrag och register

till

Elfte huvudtiteln å 1922 års tilläggsstat.

Punkt	Sid.	Nr		Extra anslag	Extra anslag
				Kronor	Kronor
A. Civila pensionsväsendet.					
1	1	1	Pensionstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, <i>förslagsanslag</i>	¹ 865,000	
2	2	2	Dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, <i>förslagsanslag</i>	¹ 11,900,000	
3	2	3	Dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter civila befattningshavare i statens tjänst m. fl., <i>förslagsanslag</i>	¹ 4,600,000	
4	3	4	Bidrag till bestridande av förvaltningskostnaderna vid handelsflottans pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i> , högst	600	
5	3	5	Tilläggs pensioner under år 1922 åt pensionstagarna vid handelsflottans pensionsanstalt, <i>förslagsanslag</i>	106,000	17,471,600
B. Militära pensionsväsendet.					
6	3	1	Pensionstillägg åt f. d. militära befattningshavare m. fl. pensionärer, <i>förslagsanslag</i>	¹ 375,000	
7	4	2	Dyrtidstillägg åt f. d. militära befattningshavare, <i>förslagsanslag</i>	¹ 4,100,000	
8	4	3	Dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter militära befattningshavare, <i>förslagsanslag</i>	¹ 1,000,000	
9	5	4	Dyrtidstillägg åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, <i>förslagsanslag</i>	¹ 1,700,000	
10	5	5	Ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, <i>förslagsanslag</i>	160,000	7,335,000
Summa				.....	24,806,600

¹ Beräknat belopp.

Statens affärsverksamhet.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, anhåller här-
efter att få anmäla fråga om anslag till täckande av driftförlust vid
kanalverken.

Därvid erinrar departementschefen, att Kungl. Maj:t tidigare denna
dag på kommunikationsdepartementets föredragning (bil. 1) beslutat
föreslå riksdagen att för täckande av förluster under åren 1919—1921
å driften vid Trollhätte kanalverk och Södertälje kanalverk anvisa å
tilläggsstat för år 1922 under titeln verkliga utgifter ett förslagsanslag,
högst, kronor 375,800.

Departementschefen hemställer,

att berörda anslag i förslaget till tilläggsstat till
riksstaten för år 1922 upptages under en särskild
huvudtitel: »Statens affärsverksamhet» med ovan an-
givna belopp ..... kronor 375,800.

Vad föredragande departementschefen sålunda,
med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hem-
ställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Olga Gjörloff.

Statens affärsverksamhet.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Örne anför:

I skrivelse den 29 september 1921 har vattenfallsstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel till täckande av förlust å driften vid Trollhätte och Södertälje kanalverk under åren 1919—1922, och har styrelsen därvid anfört följande:

*Vattenfalls-
styrelsen.*

»På grund av att avgifterna för begagnande av Trollhätte kanal och Södertälje kanal ej under senare år ansetts kunna höjas i så hög grad, att de ökade utgifterna och den samtidigt minskade trafiken kunnat kompenseras, hava de båda kanalernas drift från och med år 1919 gått med förlust. På skäl, som i särskild skrivelse denna dag angående kanalavgifternas fastställande för år 1922 angivits, anser sig styrelsen nödsakad räkna med avsevärd förlust å kanalverkens rörelse även under år 1922. Däremot är enligt styrelsens förmenande ej för närvarande möjligt att göra någon ens sannolik beräkning angående motsvarande förhållanden för år 1923.

De hittills uppkomna, respektive beräknade förlusterna utgöra:

Å rörelsen under år	För Trollhätte kanalverk c:a kr.	För Södertälje kanalverk c:a kr.
1919	12,627	18,764
1920	39,559	34,812
1921	240,000	30,000
1922	75,000	3,000
	Summa kronor	
	367,186	86,576.

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

Härvid har förutsatts, att kanalavgifterna för år 1922 komma att utgå efter samma normer som nu gälla. Sammanlagt kan således en förlust av c:a 450,000 kronor väntas föreligga vid 1922 års utgång.»

Under framhållande av att det sålunda beräknade förlustbeloppet icke torde kunna förskottas med av styrelsen disponerade medel, har styrelsen hemställt, att för täckande av detsamma måtte å tilläggsstat för år 1922 anvisas ett förslagsanslag av 450,000 kronor.

Statskontoret.

Statskontoret, som den 17 oktober 1921 avgivit infordrat utlåtande över vattenfallsstyrelsens framställning, framhåller, att vattenfallsstyrelsen jämlikt sin instruktion är skyldig att till statsverket inleverera överskott å sin rörelse och sålunda icke kan bliva i tillfälle att täcka förluster å rörelsen vid statens kanalverk, samt förordar, att medel anvisas för ändamålet under titeln »verkliga utgifter». Som emellertid storleken av den förlust, som möjligen komme att uppstå under år 1922, svårligen läte sig beräknas, borde, enligt statskontorets förmenande, medel för täckande av densamma icke nu böra begäras. Icke heller förlusten för år 1921 vore visserligen ännu till siffran känd, men på grund av att svårigheter kunde möta för vattenfallsstyrelsen att fortfarande förskottas det avsevärda belopp, vartill förlusten för sagda år beräknats uppgå, ansåge statskontoret likväl anslag därför böra redan nu äskas.

Med stöd av vad sålunda anförts har statskontoret föreslagit, att för ändamålet måtte äskas ett belopp, motsvarande summan av de under åren 1919 och 1920 uppkomna förlusterna, tillhoppa 105,762 kronor, och det för år 1921 beräknade förlustbeloppet, 270,000 kronor, eller i runt tal 375,800 kronor att utgå å tilläggsstat för år 1922 såsom förslagsanslag, högst.

*Departements-
chefen.*

De under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående olika grenarna av statens affärsverksamhet hava, jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 30 maj 1919, från och med år 1920 sammanförts till tre i bokföringshänseende från varandra skarpt avgränsade grupper, kanalverk, kraftverk och fastighetsförvaltning, vilka i riksstaten redovisas var för sig. Det torde därför vara ur budgetteknisk synpunkt olämpligt att år från år balansera å en av dessa grupper uppkommen förlust medelst anlitan-
de av överskottsmedel från en annan grupp. I likhet med vad som skett beträffande driftförlust vid postverket år 1920 torde det bliva nödvändigt, att för täckande av nu ifrågavarande förluster å rörelsen vid statens kanalverk anvisas ett särskilt belopp under titeln »verkliga utgifter», och torde detta anslag lämpligen böra äskas å tilläggsstat för år 1922 såsom

förslagsanslag, högst. På av statskontoret anført skäl anser jag det emellertid icke böra ifrågasättas att redan nu begära medel till täckande av den brist, som möjligen kommer att uppstå under innevarande år.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för täckande av förluster under åren 1919—1921 å driften vid Trollhätte kanalverk och Södertälje kanalverk anvisa å *tilläggsstat* för år 1922 under titeln verkliga utgifter ett förslagsanslag, högst..... kronor 375,800.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till reglering av utgifterna å tilläggsstaten för år 1922.

Ur protokollet:

August Wrede.

Tilläggsstaten för år 1922.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson anhåller här-
efter att få anmäla de frågor, som röra regleringen å tilläggsstaten för
år 1922 av statens

utgifter för kapitalökning.

Härvid anför departementschefen följande:
Vad först angår anslag till

statens affärsverksamhet,

får jag erinra, att Kungl. Maj:t på kommunikationsdepartementets före-
dragning förut denna dag beslutit avlåtande till riksdagen av vissa
framställningar, varom i bilagda utdrag av protokollet över kommunika-
tionsärenden (se *bil. 1*) närmare förmåles.

Beträffande de för år 1922 sålunda ifrågasatta anslagen hemställer
jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att vart och ett av desamma må utgå av låne-
medel.

Vidkommande därefter ifrågasatta anslag till

statens utlåningsfonder

ber jag få erinra, att Kungl. Maj:t på socialdepartementets och jordbruksdepartementets föredragning förut denna dag samt på handelsdepartementets föredragning den 31 december 1921 beslutit avlåtande till riksdagen av vissa framställningar, varom i bilagda utdrag av protokollen över social-, jordbruks- och handelsärenden (se *bil. 2, 3 och 4*) närmare förmäles; och hemställer jag beträffande samtliga ifrågavarande anslag till statens utlåningsfonder, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att desamma må utgå av lånemedel.

Slutligen anhåller jag få upptaga fråga om

återbetalning av vissa till rörelsekapital för statens bränslekommission anvisade anslag.

[1.]
Återbetalning
av vissa till
rörelsekapital
för statens
bränsle-
kommission
anvisade
anslag.

På förslag av Kungl. Maj:t anvisade 1921 års riksdag å tilläggsstat för samma år bland utgifter för kapitalökning under rubriken »återbetalning av tillfälliga lånemedel» till återbetalning av vissa till statens kristidskommissioner å 1917 och 1918 års tilläggsstater anvisade anslag dels till återbetalning av anslag till statens industrikommission ett förslagsanslag, högst, 5,700,000 kronor, dels till återbetalning av anslag till statens bränslekommission ett förslagsanslag, högst, 64,300,000 kronor; och skulle dessa belopp utgå med 22 miljoner kronor från rusdrycksmedelsfonden, 30 miljoner kronor från överskott, uppkomna genom krigsförsäkringskommissionens verksamhet, och 18 miljoner kronor från kassafonden. Den närmare motiveringen för Kungl. Maj:ts förslag i ämnet återfinnes dels i det vid propositionen nr 2 till nämnda års riksdag under rubrik »utgifter för kapitalökning: 1921 års tilläggsstat» fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 7 januari 1921, dels ock i det vid propositionen nr 368 till samma riksdag fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 6 juni 1921; och tillåter jag mig nu att för frågans närmare kändedom hänvisa till nämnda båda protokollsutdrag.

I de beräkningar över riksgäldskontorets inkomster och utgifter under tiden 1 januari—30 juni 1923, som fullmäktige i riksgäldskontoret med skrivelse den 13 oktober 1921 överlämnat, har meddelats,

bland annat, att bränslekommissionens återstående skuld till riksgäldskontoret vid tiden för skrivelsens avlatande utgjorde omkring 56 miljoner kronor. Enligt vad jag under hand inhämtat lärer det icke vara att förvänta, att kommissionen skall kunna återgälda någon avsevärd del av sagda belopp. Ifrågavarande skuld synes mig böra till sin huvudsakliga del snarast möjligt likvideras, förslagsvis till ett belopp av 50 miljoner kronor redan år 1922. De för ändamålet erforderliga medel torde enligt min tanke, såsom jag tidigare i dag i samband med behandlingen av inkomsterna meddelat, böra anskaffas genom anlåtande av statsverkets kassafond. Anslaget ifråga torde böra uppföras såsom utgift för kapitalökning att utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Förutom bränslekommissionens förberörda skuld återstår av kommissionsskulden allenast ett belopp å sammanlagt inemot 30,000 kronor för industrikommissionens vidkommande. Den vidare avvecklingen av kommissionskrediten synes mig böra anstå, då den slutliga förlusten ännu ej kan definitivt fastställas.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under rubriken »Utgifter för kapitalökning: Återbetalning av tillfälliga lånemedel» till återbetalning av vissa till rörelsekapital för statens bränslekommission å 1917 och 1918 års tilläggsstater anvisade anslag å tilläggsstat för år 1922 såsom förslagsanslag, högst, uppföra ett belopp av..... kronor 50,000,000 att utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Slutligen hemställer jag, att en förteckning över de å tilläggsstat för år 1922 föreslagna utgifterna för kapitalökning måtte få såsom *bil. 5* fogas vid detta protokoll.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Olga Gjørloff.

Bil. 1.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Örne anmäler frågan om de **anslag för kapitalökning**, som beträffande de affärsdrivande verken under kommunikationsdepartementet ansetts böra anvisas å tilläggsstat för år 1922, och anför:

Statens vattenfallsverk.

A. Kanalverk.

Trollhätte kanal.

[1.] **Trollhätte kanal.** För Trollhätte kanals ombyggnad har riksdagen, utöver det ursprungligen beräknade kostnadsbeloppet, 22,800,000 kronor, på tilläggsstat för år 1918 anvisat 700,000 kronor. Därjämte hava särskilda medel anvisats för fyrbelysning i kanalen ävensom för vissa arbeten för utvidgning av Stallbackakanalen m. m., vilka ej varit inbegripna i den ursprungliga planen.

I enlighet med vattenfallsstyrelsens framställning i ämnet föreslog Kungl. Maj:t i nästlidet års statsverksproposition riksdagen att för kompletterings- och förbättringsarbeten å Trollhätte kanal på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 775,000 kronor. Av detta belopp voro 500,000 kronor avsedda för vissa av styrelsen i huvudsak redan utförda kompletteringsarbeten å kanalen samt 275,000 kronor för vissa förbättringsarbeten, vilka icke upptagits i den ursprungliga planen.

Med hänsyn till det fortgående prisfallet och då vissa mindre begränsningar i planen för kompletteringsarbetena syntes utan större olägenhet kunna företagas, ansåg riksdagen det för ifrågakvarande ändamål äskade beloppet kunna nedsättas till 625,000 kronor samt beviljade alltså sistnämnda belopp.

Vattenfallsstyrelsen. I skrivelse den 19 september 1921 har nu vattenfallsstyrelsen begärt ett ytterligare anslag av 130,000 kronor på tilläggsstat för år 1922 för utförande av kompletterings- och förbättringsarbeten å kanalaneläggningarna. Härom yttrar styrelsen:

»Med anledning av 1921 års riksdags beslut i ämnet har vattenfallsstyrelsen nödgats inskränka de arbeten, som avsågos utförda med anlitannde av det ursprungligen begärda beloppet, varvid styrelsen funnit sig nödsakad i första hand disponera 500,000 kronor såsom fyllnadsanslag för i huvudsak redan utförda arbeten vid Trollhätte kanals ombyggnad.

Slutlig anmälan om för kanalombyggnaden ytterligare behövt anslag är styrelsen ej för närvarande i tillfälle att lämna, då frågan om vissa ersättningar till Lilla Edets Pappersbruks Aktiebolag ännu är under prövning vid domstol. Med äskande av sådant anslag måste därför tills vidare anstå. [1.]

Av återstående 125,000 kronor å ifrågavarande, av 1921 års riksdag anvisade belopp har styrelsen beräknat använda 100,000 kronor till förbättring av fyranordningar och farledsränna för kanalinnloppet vid Vänersborg samt 25,000 kronor för vissa förbättringsarbeten vid torrdockan i Trollhättan, av mindre omfattning, än tidigare avsetts.

Emellertid har styrelsen funnit den redan förra året föreslagna utvidgningen av förrådslokalerna vid Åkersberg, som sålunda i brist på medel fått anstå, ej kunna utan allvarigare svårigheter ytterligare uppskjutas, varför styrelsen anser sig böra föreslå anvisande av medel härtill å 1922 års tilläggsstat. Vidare har befunnits, att för trafiksäkerhetens trygghet, särskilt för stora fartyg, krävas bättre signalanordningar än de nu befintliga, och böra dessa iordningställas till nästa seglitionsårs början.

Slutligen har i samband med kanalombyggnaden måst vidtagas vissa omläggningar av de elektriska ledningarna från Trollhätte kraftverk till Åkersberg och de nya slussarna vid Trollhättan samt av därtill hörande transformatoranläggning, vilka arbeten ej ingingo i kanalombyggnadsplanen.

Nu angivna kompletterings- och förbättringsarbeten, rörande förrådslokaler, signalanordningar samt elektriska ledningar med transformatoranläggning, beräknas draga en kostnad av sammanlagt 130,000 kronor.»

Då de arbeten, varför anslag nu äskas — och särskilt anordningarna för trafiksäkerhetens trygghet — synas nödvändiga och desamma torde med det snaraste böra komma till utförande, vill jag tillstyrka vattenfallsstyrelsens föreliggande framställning. Framhållas må ock, att det av mig nu förordade beloppet med 20,000 kronor understiger den av 1921 års riksdag gjorda nedsättningen, 150,000 kronor, i då äskat anslag för kompletterings- och förbättringsarbeten å Trollhätte kanal.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för kompletterings- och förbättringsarbeten å Trollhätte kanal på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av . . . . . kronor 130,000.

B. Kraftverk.

Trollhätte kraftverk.

1. Trollhätte kraftstations tredje utbyggnad.

[2.] Till den tredje utbyggnaden av kraftanläggningen vid Trollhättan
 Trollhätte kraftsta-
 tions tredje
 utbyggnad. hava för åren 1914—1919 beviljats sammanlagt 11,480,000 kronor, var-
 jämte 1921 års riksdag anvisat ett fyllnadsanslag på tilläggsstat för
 samma år av 1,000,000 kronor, tillhopa således 12,480,000 kronor. Dess-
 utom har för elektrisk 50-periodsutrustning vid samma anläggning bevil-
 jats 1,000,000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen yttrar nu följande:

»Beträffande de för 50-periodsutrustningen anslagna medel har vattenfalls-
 styrelsen redan i skrivelse den 29 september 1920 anmält, att dessa icke torde
 bli tillräckliga för arbetets fullbordande och att fyllnadsanslag för ändamålet
 skulle komma att begäras å tilläggsstat för år 1922.

Sedan nu överenskommelser om samtliga till ifrågavarande arbete hörande
 leveranser av större betydelse äro träffade och arbetena äro till stor del fullbor-
 dade, kan totalkostnaden för 50-periodsutrustningen beräknas komma att uppgå
 till omkring 1,250,000 kronor, vadan för denna del alltså erfordras ett tilläggs-
 anslag av 250,000 kronor.

Emellertid har det även visat sig, att det år 1921 beviljade fyllnadsan-
 slaget för den tredje utbyggnaden varit något för lågt beräknat och att för samma
 ändamål ytterligare erfordras omkring 150,000 kronor, huvudsakligen beroende på
 att kostnaderna för tillbyggnad av och omändringar i ställverksbyggnaden stigit
 till större belopp, än som för ett år sedan kunde beräknas.»

Då 50-periodsutrustningen utgjorde en kompletterande del av kraft-
 stationens tredje utbyggnad och anslagen därtill följaktligen borde redo-
 visas i sammanhang med anslagen till den tredje utbyggnaden i dess
 helhet, har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå
 riksdagen, att för täckande av kostnaderna för fullbordandet av Troll-
 hätte kraftstations tredje utbyggnad, inklusive 50-periodsutrustningen,
 bevilja ett fyllnadsanslag av 400,000 kronor å tilläggsstat för år 1922.

Departement-
 chefsfen. Mot det av styrelsen äskade beloppet har jag intet att erinra.
 Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fullbordandet av Trollhätte kraftstations
 tredje utbyggnad, däri inbegripet stationens förseende
 med 50-periodsutrustning, på tilläggsstat för år 1922
 anvisa ett reservationsanslag av . . . kronor 400,000.

Under återopande av vad jag denna dag anfört till statsrådsprotokollet i fråga om anslagsäskandena för statens vattenfallsverksräkning under punkterna 25 och 26 i avdelningen *Utgifter för kapitalökning* för tiden 1 januari—30 juni 1923 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *profilreglering av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön* på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av . . . . . kronor 800,000; [3.]

att till utförande av *förberedande åtgärder för Vänerens reglering* på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av . . . . . kronor 300,000. [4.]

Lule älvs kraftverk.

Med hänvisning till vad jag under punkterna 28 och 29 i omnämnda statsrådsprotokoll anfört får jag vidare hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inlösen av egna hem och handelslokaler, som uppförts å av vattenfallsstyrelsen upplåtna tomter vid *Harsprånget*, på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av . . . . . kronor 510,000; [5.]

att för fortsättande av arbetena för *reglering av Suorvasjöarna* på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av . . . . . kronor 1,500,000. [6.]

Älvkarleby kraftverk.

Kostnader för Flaten- och Snesensjöarnas reglering.

Under år 1916 bildades den s. k. Dalälvens regleringsförening u. p. a., vilken har till uppgift att till gemensam nytta för föreningens medlemmar reglera vattenframrinningen i Dalälven och dess tillflöden. Kungl. Maj:t har bemyndigat vattenfallstyrelsen dels den 30 juni 1916 att för Älvkarleby vattenfall jämte Stall- och Nygårdsforsarna, dels ock den 25 januari 1918 att jämväl för Tyttboforsen ingå som medlem av ifrågavarande förening.

[7.]
Kostnader
för Flaten-
och Snesen-
sjöarnas
reglering.

[7]. Enligt stadgarna för Dalälvens regleringsförening är föreningen efter de olika regleringsföretag, som den är avsedd att främja, indelad i 8 sektioner, var och en omfattande olika till Dalälvens flodsystem hörande sjöar. Beträffande tillskott till kostnaderna för regleringarnas utförande är varje sektion ett företag för sig. För varje regleringsföretag hava medlemmarna — vad staten angår dock först efter beslut i varje fall av statsmakterna — att tillskjuta dels ett belopp A, avsett att täcka anläggningskostnader för företaget ävensom skadeersättningar i anledning av detsamma, dels ock ett belopp B, varav räntan skall användas till täckande av driftkostnader och övriga utgifter för företaget. I mån av behov äger föreningen därjämte, enligt i § 12 av stadgarna angivna grunder, besluta uttaxering å medlemmarna.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen tidigare beviljat medel till bestridande av på staten belöpande andel av kostnaden för vissa regleringsåtgärder inom Dalälvens flod-område.

I skrivelse den 3 november 1921 har nu vattenfallsstyrelsen gjort framställning om kronans deltagande i kostnaden för reglering av Flaten- och Snesensjöarna. Till stöd härför anför styrelsen följande:

»Å sammanträde den 28 maj 1921 beslöt Dalälvens regleringsförening, bland annat, att ansökan om tillstånd till reglering av Flaten- och Snesensjöarna skulle anhängiggöras av samtliga medlemmar av Näs' sektion, dock under förutsättning att Kungl. Maj:t och kronan sist inom ett år efter beslutets dag till föreningens styrelse avlämnade förbindelse att till företagens utförande lämna de bidrag, som enligt föreningens stadgar åläge ägare av vattenfall. Vidare beslöt föreningen, att dess medlemmar skulle, i enlighet med stadgarnas föreskrift, för täckande av kostnaderna för samma regleringsföretag, tillskjuta för vardera företaget dels ett belopp A (kostnad för anläggning m. m.), dels ock ett belopp B (kapital, vars ränta täcker underhålls- och driftkostnader), och fastställdes beloppen A och B för Flatensjöarnas reglering till respektive 180,000 kronor och 210,000 kronor, samt för Snesensjöarnas reglering till 115,000 kronor respektive 180,000 kronor.

Med avseende å de för regleringen av Flatensjöarna behövlige beloppen kommer, enligt verkställd fördelning, av beloppet A på kronans del för Älvkarlebyfallet 19,240 kronor och för Tyttbofallet 5,370 kronor eller tillhopa 24,610 kronor. Beträffande B-beloppet bliva motsvarande siffror 22,440 kronor, respektive 6,270 kronor.

I fråga om Snesensjöarnas regleringsföretag kommer av beloppet A att på kronans del för förstnämnda fall belöpa 12,290 kronor och för det senare 3,430 kronor eller sammanlagt 15,720 kronor samt av beloppet B 19,240 kronor för Älvkarlebyfallet och 5,370 kronor för Tyttboforsen.

Inbetalningen av A- och B-beloppen skall, enligt 8 § i föreningens stadgar, för varje föreningsmedlemmarna tillhörigt vattenfall fullgöras medelst reverser,

vilka beträffande beloppet A till såväl kapital som ränta förfalla till betalning efter respektive vattenfalls bebyggande, dock senast inom 15 år. I fråga om beloppet B gäller däremot, att någon inbetalning av kapital — fränsett vissa för kronans del icke ifrågakommande undantagsfall — icke förekommer, utan äro vid motsvarande tid ifrågavarande reverser utkrävbara endast såvitt angår 4 procent årlig ränta å de förskrivna beloppen. Därest beloppet A skulle visa sig otillräckligt, äger föreningen enligt § 12 i stadgarna besluta uttaxering av ytterligare erforderligt kapital, dock med högst 25 procent å de fastställda beloppen. Å B-beloppen kan enligt samma paragraf uttaxering ske med högst 3 procent. Såvitt angår driftkostnaderna har man alltså att räkna med årliga gäldandet av högst 7 procent å beloppet B, vilka utgifter, i den mån de belöpa å kronan, lämpligen kunna bestridas av Älvkarleby kraftverks driftinkomster.

De på Älvkarlebyfallet belöpande engångsutgifterna för regleringarna kunna, med stöd av det ovan anförda, beräknas för kronans del uppgå till sammanlagt 31,530 kronor. Härtill kan dock, såsom redan framhållits, komma uttaxering med högst 25 procent å samma belopp.

Som Tyttbofallet icke ännu är utbyggt, behöver enligt stadgarna någon utgift för detta fall nu ej göras. Då emellertid de kostnader, som belöpa på Tyttbofallet och övriga obebyggda fall, tillsvidare måste av ägarna till bebyggda fall förskottsvis täckas, torde vattenfallsstyrelsen böra erhålla ett förskott för fullgörande av på kronan belöpande inbetalningar, som av detta skäl betingas. Sammanlagt torde dessa inbetalningar ej överskrida 16,000 kronor.

De nu ifrågavarande bägge företagen avse — genom att möjliggöra ett mera fullständigt utnyttjande av Flaten- respektive Snenssjöarnas vattenmagasin än hittills utan flottnings äventyrande kunnat ske — att verka utjämmande och reglerande på vattenföringen i Västerdalälven och Dalälven nedanför Österdalälvens inflöde. De av företagen betingade kostnaderna, i och för sig relativt små, hava för Dalälvens regleringsförenings del kunnat reduceras till ovan angivna belopp, sedan Dalälvens flottningsförening, enligt med regleringsföreningen träffad preliminär överenskommelse, förklarat sig villig att bidra till företagen med sammanlagt cirka 34,000 kronor. Priset för den energi, regleringarna beräknas giva som vinst, har även av vattenfallsstyrelsen befunnits så lågt, att företagen måste anses vara för regleringsföreningen och därmed jämväl för kronan ekonomiskt förmånliga.»

På grund av vad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* bemyndiga vattenfallsstyrelsen att förbinda kronan såsom ägare av Älvkarlebyfallet med därtill hörande forsar samt Tyttboforsen att till utförande av regleringsarbeten vid Flaten- och Snenssjöarna inom Nås' sektion enligt av Dalälvens regleringsförening utarbetad plan lämna de bidrag, som enligt föreningens stadgar åligga ägare av vattenfall; *dels* föreslå riksdagen att till bestridande av på kronan för Älvkarlebyfallet belöpande andel av kostnaden för dessa regleringsarbeten å tilläggsstat för år 1922 anvisa ett belopp av 31,530 kronor; *dels ock* förskottsvis tillhandahålla vattenfallsstyrelsen därutöver ett be-

- [7.] lopp av 16,000 kronor för fullgörande av de på staten belöpande förskottsinsbetalningar till regleringsföreningen, som betingas av att ägarna av obebyggda fall i Dalälven icke äro skyldiga att omedelbart inbetala på dessa fall belöpande andelar i regleringskostnaden.

Departementsschefen.

Då regleringen av ifrågavarande sjöar möjliggör ett bättre utnyttjande av Dalälvens vattenkraft samt synes bliva för staten ekonomiskt förmånlig och då statens deltagande i regleringsföretaget torde utgöra en huvudförutsättning för att detsamma skall komma till stånd, anser jag mig böra tillstyrka, att staten må deltaga i företaget samt att därför erforderliga, relativt obetydliga belopp ställas till vattenfallsstyrelsens förfogande. I likhet med vad förut ägt rum i liknande fall torde det anslag, som erfordras för gäldande av på staten tillhöriga bebyggda fall belöpande andel i regleringskostnaden eller 31,530 kronor, böra bestridas med fast upplåning samt de på kronan belöpande medel, som skola förskjutas, eller 16,000 kronor, anvisas att utgå av tillfälliga lånemedel. I den mån sistnämnda belopp återbetalas, torde det sedermera böra inlevereras till riksgäldskontoret för att ingå bland i anspråk tagna kapitaltillgångar, som uppkommit av lånemedel.

På grund av innehållet i regleringsföreningens beslut den 28 maj 1921 torde riksdagens beslut i ämnet böra föreligga i så god tid, att besked kan meddelas vattenfallsstyrelsen före den 28 maj 1922.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva Kungl. Maj:t bemyndiga vattenfallsstyrelsen att under iakttagande av de särskilda föreskrifter, som Kungl. Maj:t kan komma att meddela, förbinda kronan såsom ägare av Älvkarleby vattenfall med därtill hörande forsar samt av Tyttboforsen att till *utförande av regleringsarbeten vid Flaten- och Snesensjöarna* enligt av Dalälvens regleringsförening utarbetad plan lämna de bidrag, som enligt föreningens stadgar åligga ägare av vattenfall;

dels till bestridande av på staten belöpande andel av kostnaden för nämnda regleringsarbeten på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag

av . . . . . kronor 31,530;

dels ock för fullgörande av de på staten belöpande förskottsinsbetalningar till föreningen, som betingas av att ägarna till obebyggda fall i Daläven icke äro skyldiga att omedelbart inbetala på dessa fall be-

löpande andelar i regleringskostnaden, på tilläggsstat [7].
 för år 1922 anvisa ett reservationsanslag
 av . . . . . kronor 16,000.

C. Statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning.

Ifrågasatt ersättning för kostnader för vissa utredningar angående utnyttjandet av vattenfall.

I skrivelse den 27 september 1921 har vattenfallsstyrelsen hemställt om anslag till täckande av kostnader för vissa utredningar rörande utnyttjandet av statsverket tillhöriga icke utbyggda vattenfall.

Ifrågasatt ersättning för kostnader för vissa utredningar angående utnyttjandet av vattenfall.

De utredningar, som sålunda avses, beröra följande vattenfall, nämligen: de för elektrisk drift vid statens järnvägar inköpta fallen, Laholms vattenfall, Tyttboforsen i Dalälven, Norr- och Sörforsarna i Ume älv, Stadsforsen och Österåsforsarna i Indalsälven samt vissa vattenfall i Ångermanälven och Fjällsjöälven.

Till täckande av de kostnader, vattenfallsstyrelsen redan fått vidkännas för ifrågavarande utredningar, samt för bestridande av för år 1922 beräknade utgifter för samma ändamål har styrelsen ansett erfordras nedan angivna belopp:

De för elektrisk drift vid statens järnvägar inköpta vattenfallen i Lagan, Motala ström och Järleån . . .	kronor	165,000
Laholms vattenfall	»	35,000
Tyttboforsen i Dalälven	»	17,000
Norr- och Sörforsarna i Ume älv samt reglering av Ume älvs källsjöar	»	135,000
Stadsforsen och Österåsforsarna i Indalsälven	»	113,000
Vissa vattenfall i Ångermanälven och Fjällsjöälven . . .	»	50,000
		<hr/>
	Summa kronor	515,000

I sin framställning yttrar vattenfallsstyrelsen, att nu berörda kostnader rätteligen borde bestridas av de framtida kapitalökningsanslag, som eventuellt kunde komma att beviljas för utförandet av motsvarande vattenkraftsanläggningar. Då det emellertid vore ovisst, när ifrågavarande anläggningar kunde komma till utförande, och då de sammanlagda utredningskostnaderna uppginge till ett jämförelsevis stort belopp, som på ett ofördelaktigt sätt minskade vattenfallsstyrelsens likvida

rörelsemedel, hade styrelsen funnit det vara riktigast att nu anhålla om ett kapitalökningsanslag för täckande av dessa utredningskostnader. Enär ifrågavarande kostnader delvis redan vore utgivna och delvis komme att utgivas under tiden till 1922 års utgång, borde enligt styrelsens mening nämnda anslag anvisas på tilläggsstaten för år 1922.

Departementschefen. Det synes mig kunna ifrågasättas, om nu berörda kostnader böra, åtminstone i sin helhet, täckas genom anslag till kapitalökning. Att märka är sålunda, att en väsentlig del av dessa kostnader utgöres av avlöningar till viss å extra stat inom styrelsen anställd personal, som varit sysselsatt med ifrågavarande utredningar. Efter närmare utredningar av styrelsen torde böra övervägas, om ej åtminstone sistnämnda kostnad bör gäldas i annan ordning än den föreslagna. Någon framställning i ämnet till riksdagen har jag ej ansett nu böra avlätas.

D. Gemensamma anslag.

Hänvisande till vad som anförts till statsrådsprotokollet i fråga om anslagsäskandena för statens vattenfallsverks räkning under punkten 31 i avdelningen *utgifter för kapitalökning* för tiden 1 januari—30 juni 1923 får jag härefter hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[8.]

att till *inventarier för statens vattenfallsverk* på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av . . . . . kronor 500,000.

Gemensamt anslag för telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslösheten.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning (proposition nr 158) anvisade 1921 års riksdag på tilläggsstat för år 1921 ett reservationsanslag av 9,000,000 kronor att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas för sådana arbeten vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, vilka kunde påkallas för bekämpande av arbetslösheten. [9.]

Av nämnda anslag hava under året för dylika arbeten disponerats vid telegrafverket 2,000,000 kronor, vid statens järnvägar 4,990,000 kronor och vid statens vattenfallsverk 1,590,000 kronor eller tillhoppa 8,580,000 kronor. Arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslösheten.

Förhållandena å arbetsmarknaden äro emellertid sådana, att anslag för anordnande vid ifrågavarande verk av arbeten för avhjälpande av arbetslösheten erfordras jämväl för år 1922. Enligt vad gjorda beräkningar givit vid handen, skulle för ändamålet erfordras, inbegripet vad som återstår av 1921 års anslag, omkring 12,000,000 kronor. Hela detta belopp lärer emellertid icke behöva anvisas av riksdagen. Såsom redan nledningsvis antytts, har jag nämligen för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att inhämta riksdagens medgivande att för nu ifrågavarande arbeten använda de besparingar, som torde uppkomma å de av 1920 års riksdag anvisade reservationsanslagen om tillhoppa 17,500,000 kronor till uppförande av bostadshus för tjänstemän vid de fyra kommunikationsverken. Av riksdagen skulle därför som nytt anslag behöva äskas endast 5,000,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan komma att avlätas, för *sådana arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning, vilka kunna påkallas för bekämpande av arbetslös-*

[9.]

heten, på tilläggsstat för år 1922 beräkna ett reservationsanslag av . . . . . kronor 5,000,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda tillstyrkt och hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämna, behagar Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet för iakttagande vid författande av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tilläggsstat till riksstaten för år 1922.

Ur protokollet:

August Wrede.

Sammandrag och register
 till
Utgifter för kapitalökning å tilläggsstat för år 1922
 för
de till kommunikationsdepartementet hörande affärsdrivande verk.

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			lånedel		andra stats- inkomster		Kronor	ö.
			Kronor	ö.	Kronor	ö.		
Statens vattenfallsverk.								
A. Kanalverk.								
Trollhätte kanal.								
1	2	Kompletterings- och förbättringsarbeten å Trollhätte kanal, <i>reservationsanslag</i>	130,000	—				
B. Kraftverk.								
Trollhätte kraftverk.								
2	4	1. Trollhätte kraftstations tredje utbyggnad, <i>reservationsanslag</i>	400,000	—				
3	5	2. Profilreglering av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön, <i>reservationsanslag</i>	800,000	—				
4	5	3. Förberedande åtgärder för Vänerens reglering, <i>reservationsanslag</i>	300,000	—				
Lule älvs kraftverk.								
5	5	1. Inlösen av egna hem och handelslokaler vid Harsprånget, <i>reservationsanslag</i>	510,000	—				
6	5	2. Reglering av Suorvasjöarna, <i>reservationsanslag</i>	1,500,000	—				
		Transport	3,640,000	—				

Punkt	Sid.		Att täckas av				Summa	
			lånemedel		andra stats- inkomster		Kronor	ö.
			Kronor	ö.	Kronor	ö.		
		Transport	3,640,000	—	—	—		
		Älvkarleby kraftverk.						
7	5	Regleringsarbeten vid Flaten- och Snensjöarna, <i>reservationsanslag</i>	31,530	—	—	—		
7	5	Förskottsinsbetalningar för samma reglerings- arbeten, <i>reservationsanslag</i> , att utgå av till- fälliga lånemedel	16,000	—	—	—		
		C. Statens vattenfallsverks fastig- hetsförvaltning.						
	9	Kostnader för vissa utredningar angående ut- nyttjande av statsverket tillhöriga icke ut- byggda vattenfall	—	—	—	—		
		D. Gemensamma anslag.						
8	10	Inventarier för statens vattenfallsverk, <i>reserva- tionsanslag</i>	500,000	—	—	—		
		Säger för statens vattenfallsverk	4,187,530	—	—	—	4,187,530	
		Gemensamt anslag för telegraf- verket samt statens järnvägar och vattenfallsverk.						
9	11	Arbeten för telegrafverkets samt statens järn- vägars och vattenfallsverks räkning för bekäm- pande av arbetslösheten, <i>reservationsanslag</i>	*5,000,000	—	—	—		
		Säger för gemensamt anslag för telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk	5,000,000	—	—	—	5,000,000	
		Summa av utgifter för kapitalökning	—	—	—	—	9,187,530	

* Beräknat anslag.

Bilaga 2.

Tilläggsstaten för år 1922.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Lindqvist, anmäler ett till socialdepartementet hörande ärende angående utgifter för kapitalökning, vilket synes böra föranleda äskande å tilläggsstat för år 1922, och anför därvid följande.

Lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby.

Alltsedan år 1911 har riksdagen tid efter annan anvisat medel för avsättning till lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby. Senast anvisade riksdagen år 1920 (skrivelse nr 377) för detta ändamål, under rubriken »utgifter för kapitalökning», dels å tilläggsstat för år 1920 ett reservationsanslag å 40,000 kronor, dels ock å riksstaten för år 1921 ett reservationsanslag av 400,000 kronor, båda beloppen att utgå av lånemedel.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift har nu tjänstemannasamhällets vid Mörby egnahemsförening m. b. p. a. gjort framställning, att ytterligare anslag å tillhoppa 810,000 kronor måtte ställas till förfogande för

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

[1.] ökning av berörda lånefond. Jag anser, att detta spörsmål bör behandlas i samband med frågan om andra statsåtgärder till främjande av bostadsproduktionen, varom, efter vad jag i annat sammanhang antytt, särskild proposition synes böra avlåtas till riksdagen.

Redan nu anser jag mig dock böra förutskicka, att på grund av den statsfinansiella situationen en nedsättning av det av föreningen begärda beloppet i varje fall bliver nödvändig. Såvitt nu kan bedömas, läser anslagsäskandet för ifrågavarande ändamål böra begränsas till ett belopp av 320,000 kronor på tilläggsstat för år 1922.

Med anledning av vad sålunda anförts, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition i ämnet, som senare kan varda riksdagen förelagd, för avsättning till lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby under utgifter för kapitalökning å tilläggsstat för år 1922 beräkna, att utgå av lånemedel,
ett reservationsanslag ..... kronor 320,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter förena sig, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet för att tjäna till ledning vid författande av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tilläggsstat för år 1922.

Ur protokollet:

Fritz von Schwerin.

Tilläggsstaten för år 1922.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 januari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Linders anmäler ett
till nämnda departement hörande ärende rörande utgifter för kapital-
ökning, vilket syns böra föranleda äskande av anslag av riksdagen å
tilläggsstat för 1922, och yttrar därvid följande:

Statens utlåningsfonder:

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av
ärendena angående utgifter för kapitalökning för tiden 1 januari—30
juni 1923 anført i punkten 2 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte före-
slå riksdagen att

[1.
Egnahems-
lånefonden.

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under 1922,
utöver förut medgiven utlåning av intill 12,000,000
kronor, disponera ett ytterligare belopp av intill 1,000,000
kronor såsom lån från egnahemslånefonden för bostads-
lägenheter,

Utgifter för kapitalökning: 1922 års tilläggsstat, bil. 3.

dels ock såsom kapitalökning för samma fond å *tilläggsstat* för 1922 anvisa ett *reservationsanslag* av..... kronor 2,200,000.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagar Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla samt förordnar tillika, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till tilläggsstat för 1922.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.

Bil. 4.

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 december 1921.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Svensson, anför:

Fonden för torvindustriens befrämjande inrättades enligt beslut av 1902 års riksdag, som bemyndigade riksgäldskontoret att för ändamålet tillhandahålla ett belopp av 1,500,000 kronor. Sedermera hava till kapitalökning för fonden anvisats av 1907 års riksdag 2,000,000 kronor, av 1917 års riksdag 650,000 kronor, av 1918 års riksdag 3,000,000 kronor och av 1921 års riksdag 750,000 kronor. Något visst högsta årligt utlåningsbelopp är icke föreskrivet, utan Kungl. Maj:t äger för utlåning disponera fondens hela tillgängliga kapital. Enligt den för lånerörelsen gällande kungörelsen den 19 juni 1917 (nr 429) skall utlämnat lån, efter att under fyra år hava varit amorteringsfritt, återbetalas under därpå följande tolv år med en tolfedel om året, så att det är slutbetalt senast vid utgången av det sextonde året.

*Torvindustri-
lånefonden.*

Vid lånefondens inrättande bestämdes dessutom det villkoret, att lån finge beviljas till högst så stort belopp, som svarade mot två tredjedelar av den å fullbordad anläggning nedlagda kostnaden eller av beräknad anläggningskostnad för företag, som vid tiden för låneansökans ingivande ännu icke fullbordats. I framställning den 18 februari 1918 föreslog emellertid 1916 års torvkommitté — efter erinran att å ena sidan stat-finansiella hänsyn gjorde det nödvändigt att i möjligaste mån begränsa nya anspråk och å andra sidan det vore önskvärt, att så många anläggningar som möjligt skulle komma i åtnjutande av torvlån — att för det dåvarande lån ur fonden för torvindustriens befrämjande måtte, där ej undantagsvis särskilda omständigheter annat föranledde, beviljas till högst hälften av de uppskattade anläggningskostnaderna och under

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

inga förhållanden till högre belopp än 300,000 kronor för brännortfabrik och 100,000 kronor för torvströfabrik. Kommittén gjorde i detta sammanhang gällande den uppfattning, att vid den tiden rådande konjunkturer otvivelaktigt i viss mån underlättade anskaffande av privat kapital för torvindustriella anläggningar, varför en begränsning för tillfället av statslårens belopp kunde anses berättigad och önskvärd.

I överensstämmelse med detta förslag avläts proposition till 1918 års riksdag, nr 404, vilken proposition av riksdagen bifölls. Genom kungörelse den 1 juli 1918 (nr 502) förordnade därefter Kungl. Maj:t om ändrad lydelse av punkten 2 i förenämnda kungörelse den 19 juni 1917, i följd varav lån numera beviljas till högst så stort belopp, som svarar mot hälften av den å fullbordad anläggning nedlagda kostnad eller av beräknad anläggningskostnad för företag, som vid tiden för ingivandet av låneansökan ännu icke fullbordats, dock att undantagsvis beträffande nytt företag, när särskilda omständigheter prövas bära därtill föraleda, lån beviljas intill två tredjedelar av förenämnda kostnader, varjämte gäller, att för samma företag lån i varje fall icke beviljas till högre belopp än 300,000 kronor för brännortfabrik och 100,000 kronor för torvströfabrik.

I skrivelse den 29 augusti 1921 har nu kommerskollegium hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd för anvisande till kapitalökning för torvlånefonden dels å tilläggsstat för år 1922 av ett reservationsanslag av 750,000 kronor, dels ock å riksstaten för förra hälften av år 1923 av ett dylikt anslag å 500,000 kronor.

Innan jag ingår på en närmare redogörelse för den av kollegium sålunda gjorda framställningen, anser jag mig bära i korthet erinra om de till Kungl. Maj:t inkomna skrivelser — intagna å sidorna 2—8 under »utgifter för kapitalökning: bil. 5» i den till riksdagen avlätna propositionen nr 2 om tilläggsstat till riksstaten för år 1921 — som föranledde Kungl. Maj:t att hos 1921 års riksdag äska anslag till kapitalökning för fonden, ävensom om den ställning, samma års riksdag intog i frågan.

1916 års torv-
kommittés
framställning
den 9 mars
1920.

Sedan civilingenjören Otto Hallström enligt uppdrag av interimstyrelsen för en planerad sammanslutning av brännortfabriker i en den 16 februari 1920 dagteknad skrift hos Kungl. Maj:t hemställt om åtgärders vidtagande för åstadkommande av sådana ändringar i villkoren

för torvlån, att lån skulle kunna beviljas med belopp av intill två tredjedelar av anläggnings uppskattade värde, samt att bestämmelserna om vissa högsta lånebelopp måtte bortfalla, avgav 1916 års torvkommitté den 9 mars 1920 utlåtande i ärendet, därvid kommittén till en början meddelade, att enligt av kommittén utförda undersökningar lånebehovet, vid bifall till sökandens framställning, för åren 1920 och 1921 skulle utgöra omkring 8 miljoner kronor.

Vad angick själva saken, tillstyrkte kommittén en återgång till den före år 1918 gällande bestämmelsen, att torvlån finge utlämnas med belopp av intill två tredjedelar av anläggnings uppskattade värde. Där emot borde enligt kommitténs mening gällande maximigränser för lån såsom regel bibehållas. Endast undantagsvis, när särskilda omständigheter prövades därtill föranleda, borde lån beviljas till högre belopp än det bestämda maximibeloppet. Lånebehovet vid ett genomförande av de utav kommittén sålunda föreslagna förändrade bestämmelserna uppskattades av kommittén till 6,760,000 kronor. Kommittén, som väl ansåg det önskvärt, att detta belopp i dess helhet kunde ställas till förfogande, förklarade sig emellertid hava funnit, att en viss återhållsamhet vore påkallad av statsfinansiella skäl, och stannade för den skull vid att föreslå en ökning av torvlånefonden med 4,500,000 kronor, avsedda enbart för tillgodoseende av brännortorvindustriens lånebehov.

Jämväl kommerskollegium och lantbruksstyrelsen avgåvo utlåtande i ärendet, dagtecknat den 12 mars 1920. Ämbetsverken överlämnade därvid ett yttrande av statens förste torvingenjör, däri denne gjorde gällande, att en ökning av torvlånefonden med 7,000,000 kronor vore behöflig för beredande av lån till två tredjedelar av anläggningskostnaderna.

Kommerskollegium och lantbruksstyrelsen den 12 mars 1920.

För egen del förklarade sig ämbetsverken anse, att någon ändring i maximilånebeloppen icke borde ifrågakomma, samt att lånekvoten fortfarande i regeln borde utgöra hälften av anläggningskostnaden. De uttalade sig dock för, att undantag från denna regel borde kunna lämnas i något större utsträckning, än de i ämnet gällande bestämmelserna medgåvo. I sådant syfte föreslogo ämbetsverken viss ändrad lydelse av samma bestämmelser.

Någon proposition vare sig om kapitalökning för torvlånefonden eller om ändring i lånevillkoren blev emellertid icke till 1920 års riksdag avlåten.

Kommers-
kolligum och
lantbruksstyrelsen den 29
september
1920.

Sedermera hemställde kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i gemensam skrivelse den 29 september 1920, under erinran om förenämnda av 1916 års torvkommité gjorda framställning om ökning av torvlånefonden med ett belopp av 4,500,000 kronor, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till kapitalökning för fonden anvisa för vartdera av åren 1921 och 1922 ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

Till stöd för framställningen anförde ämbetsverken följande:

»Hos lantbruksstyrelsen har nu statens förste torvingenjör hemställt om vidtagande av åtgärder, i syfte att torvlånefonden för vartdera av åren 1921 och 1922 måtte ökas med, förslagsvis, 2,500,000 kronor eller tillsammans 5,000,000 kronor.

Med överlämnande av handlingarna i ärendet få kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i ärendet anförda följande.

Av från statskontoret inhämtade uppgifter och å lantbruksstyrelsen fördliggare över av Kungl. Maj:t under tiden den 1 januari—den 31 augusti 1920 beviljade torvlån framgår, att torvlånefondens disponibla tillgångar sistnämnda dag utgjorde omkring 2,254,050 kronor. Under behandling hos ämbetsverken föreligga för närvarande ansökningar om torvlån å tillhoppa 836,000 kronor, varjämte till förste torvingenjörens granskning hänskjutits ansökningar om torvlån å sammanlagt 1,465,950 kronor eller tillhoppa 2,301,950 kronor. Under förutsättning att samtliga ifrågavarande låneansökningar kunna före den 1 januari 1921 underställas Kungl. Maj:ts prövning och inom samma tid av Kungl. Maj:t slutbehandlas, skulle alltså lånekrav till ett belopp av 47,900 kronor icke kunna tillgodoses.

Av den utredning, förste torvingenjören efter inhämtande av upplysningar från torvingenjörerna verkställt rörande hos dem under behandling varande torvlåneärenden, framgår, att lånekrav å cirka 2,000,000 kronor torde vara att förvänta under år 1921.

Bifogade tablå utvisar, att anspråken å lån från torvlånefonden år från år varit i hög grad växlande. Medan under åren 1910—1915 lån från fonden årligen utgingo med ett sammanlagt belopp av i medeltal 138,000 kronor, inträffade åren 1916 och 1917 en avsevärd förhöjning, varefter tendensen under år 1918 åter var stadd i sjunkande. Under åren 1919 och 1920 har sedermera fonden anlåtats i så hög grad, att den inom närmaste tiden beräknas vara i sin helhet tagen i anspråk. För mötande av de stora krav, som enligt förste torvingenjörens utredning synas komma att under år 1921 ställas på fonden, torde alltså en ökning av fondens kapital bliva nödvändig. Med avseende härå må anföras, att under år 1920 ett belopp av 300,000 kronor inlutit till fonden i amorteringar på utestående lån. Enligt hos statskontoret inhämtade upplysningar komma emellertid enligt där gjorda beräkningar under åren 1921 och 1922 att inflyta allenast respektive 150,000 kronor och 200,000 kronor i dylika amorteringar.

Emellertid torde knappast samtliga hos ämbetsverken och förste torvingenjören för närvarande ineliggande torvlåneärenden hinna att slutbehandlas under år 1921. Med hänsyn härtill ävensom till den rådande penningknappheten synes ökningen av torvlånefonden under år 1921 kunna begränsas till 1,500,000 kronor.

Givetvis är det icke möjligt att redan nu på ett tillförlitligt sätt beräkna

behovet i förevarande avseende under år 1922. Ambetsverken anse sig dock böra ifrågasätta, att jämväl för sistnämnda år till förstärkning av ifrågavarande lånefond måtte anvisas ett belopp av 1,500,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställa kommerskollegium och lantbruksstyrelsen — under åberopande av sin skrivelse den 30 augusti 1920 till chefen för handelsdepartementet angående förslag till anslagsäskanden hos 1921 års riksdag — att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till kapitalökning för fonden för torvindustriens befrämjande anvisa såsom reservationsanslag dels å tilläggsstat för år 1921 1,500,000 kronor, dels ock för år 1922 likaledes 1,500,000 kronor.»

Den i ämbetsverkens förevarande skrivelse omnämnda tablån över ur fonden beviljade lån hade följande utseende:

<i>Lån ur torvlånefonden.</i>			
År	Kronor.	År	Kronor.
1903	100,000	1913	125,500
1904	719,400	1914	123,500
1905	288,100	1915	164,100
1906	546,400	1916	773,600
1907	1,299,800	1917	701,300
1908	824,100	1918	383,900
1909	225,000	1919	2,478,391
1910	145,840	1920 t. o. m. 1/9	804,300
1911	130,500		

Vid föredragning i statsrådet av propositionen om tilläggsstat till riksstaten för år 1921, i vad denna proposition rörde kapitalökning för torvlånefonden, fann sig min företrädare i ämbetet icke kunna förorda några lättnader i bestämmelserna om lånegränserna. Då han alltså icke biträdde torvkommitténs förslag om höjning av lånegränserna för torvlån, ansåg han sig icke behöva närmare ingå i prövning av *kommitténs* på grundval av en dylik höjning fotade förslag om kapitalökning till fonden.

Vidkommande åter *ämbetsverkens* i dylikt syfte gjorda framställning framhöll han, att det ju till en början vore att märka, att fonden, vars disponibla tillgångar den 31 augusti 1920 utgjorde omkring 2,254,050 kronor, av myndigheterna beräknats helt och hållet komma att tagas i anspråk för låneansökningar, som redan vid sagda tidpunkt lågo under behandling. Under sådana omständigheter och då han ansåg det vara av stor vikt, att särskilt brännortvindustrien sattes i stånd att vidmakthålla och utveckla sin verksamhet — en kraftigt ökad torvproduktion kunde i hög grad bidra till avhjälpan av svårigheterna i fråga om vårt lands förseende med bränsle — vore det enligt hans mening nödvändigt att vidtaga åtgärder för att ytterligare kapitaltillgångar tillfördes

*Chefens för
handels-
departementet
yttrande den
31 december
1920.*

6 Utgifter för kapitalökning: 1922 års tilläggsstat: bil. 4.

fonden, helst som, enligt vad som upplysts, i amorteringar å utelöpande lån under åren 1921 och 1922 icke beräknades inflyta mera än respektive 150,000 och 200,000 kronor. Med hänsyn till den tryckta finansiella situationen ansåg han sig emellertid icke kunna förorda större kapitaltillskott till fonden än 1,500,000 kronor. Detta belopp, vilket syntes honom företrädesvis böra avses för bräntorvanläggningar, borde i sin helhet bland utgifter för kapitalökning äskas å 1921 års tilläggsstat.

I enlighet härmed beslöt Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att till kapitalökning för fonden för torvindustriens befrämjande å tilläggsstat för år 1921 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

Statsutskottets utlåtande nr 81 vid 1921 års riksdag.

I sitt den 22 april 1921 över Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning avgivna utlåtande, nr 81, anförde statsutskottet följande.

Trots det på torvområdet i viss mån förändrade läge, som inträffat genom den starka nedgången av priserna på bränsleämnen av olika slag, kvarstode, enligt vad av utskottet införskaffade upplysningar gäve vid handen, alltjämt stora behov av lån från torvindustriellånefonden, vilka icke med fondens dåvarande tillgångar kunde tillgodoses. Detta förhållande ävensom önskvärdheten av att kunna i möjligaste mån understödja den enskilda företagsamheten i dess ansträngningar för att åstadkomma ett ökat utnyttjande av landets torvtillgångar syntes enligt utskottets mening motivera beviljandet av ytterligare kapitaltillskott till ifrågavarande fond, vilken tillkommit på riksdagens eget initiativ. Med hänsyn till nödvändigheten av att i möjligaste mån bringa ned statsutgifterna även för ändamål sådana som detta, hade utskottet dock ansett det av Kungl. Maj:t äskade anslagsbeloppet, 1,500,000 kronor, böra begränsas till 1,200,000 kronor.

I enlighet därmed hemställde utskottet, att riksdagen måtte till kapitalökning för fonden å tilläggsstat för år 1921 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor.

Reservation vid utskottets utlåtande.

Vid utskottets utlåtande fanns fogad en reservation av tre av utskottets ledamöter, vilka ansågo, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till kapitalökning för fonden anvisa ett reservationsanslag av allenast 750,000 kronor.

1921 års riksdags beslut.

Under den debatt, som i kamrarna uppstod vid propositionens behandling, visade det sig, att meningarna i frågan voro ytterst delade. De talare, som anslöto sig till reservanternas åsikt, framhöllo, bland

annat, dels att det erbjöde stora svårigheter att med nuvarande metoder för torvtillverkning åstadkomma en bärkraftig svensk torvindustri, dels ock att, då priset på bräntorv helt och hållet reglerades av priset på stenkol, torvindustrien, med hänsyn till den inträdda lågkonjunkturen för stenkol liksom för bränsle över huvud taget, icke syntes kunna fortsätta sin produktion med utsikt till framgång. Från motsatta sidan uttalades åter, att, då torvlånefonden tillkommit på riksdagens eget initiativ och statsmakterna under kristiden på grund av den då rådande knappa bränsletillgången i viss mån gynnats uppkomsten av nya torvanläggningar, det föreläge en moralisk förpliktelse för riksdagen att stödja de företag, som grundats i förlitande på att erhålla lån från fonden.

Båda kamrarna fattade härefter beslut i enlighet med den vid statsutskottets utlåtande fogade reservationen, första kammaren med 88 röster mot 22 och andra kammaren utan votering.

I sin ovanberörda skrivelse den 29 augusti 1921 rörande anslag till ytterligare kapitalökning för fonden anför kommerskollegium nu följande:

Kommerskollegii skrivelse den 29 augusti 1921.

»Enligt uppgift från statskontoret, bilagd en från förste torvingenjören kollegium tillhandakommen, härjämte överlämnad framställning i ämnet, återstod efter den 15 juli 1921 under innevarande år disponibelt för nya lån ett belopp av 949.662 kronor 95 öre. Genom att ett företag, enligt gjord anmälan, ej kommer att taga sitt torvlån i anspråk, växer det för ändamålet tillgängliga beloppet till omkring 1,000,000 kronor.

För åren 1922 och 1923 har fonden att som inkomster påräkna allenast de årliga amorteringarna, vilka, enligt upplysningar, som kollegium dels under hand inhämtat från statskontoret och dels erhållit genom en från förste torvingenjören inkommen, härjämte överlämnad skrivelse, endast med något tiotusental kronor kunna beräknas överskjuta 100,000 kronor för vartdera året.

Nuvarande svårigheter inom torvindustrien medföra, att åtskilliga företag därinom kunna väntas råka i ekonomiska svårigheter. Ej minst kan detta bliva fallet med sådana under kriget anlagda bräntorvfabriker, som haft att räkna med högt uppdrivna anläggningskostnader men ej hunnit tillgodogöra sig de för torvhanteringen gynnsamma konjunkturen, kristidsförhållandena en gång medförde. Då sådana fabrikers tillkomst under kristiden i hög grad gynnades av statsmakterna, lär staten i sådana fall böra anse sig hava en viss moralisk förpliktelse att i fall av behov träda stödjande emellan.

Erfordras alltså bidrag ur fonden för stödjande av dessa företag, kan behovet av medel för åstadkommande av nya bräntorvfabriksanläggningar ej vara avsevärt. Nyanläggningarna böra, enligt kollegii åsikt, vid nuvarande marknads-läge avse huvudsakligen företag för egen förbrukning.

Härtill kan komma, att anläggandet av en eller annan torvströfabrik å sådan trakt, där dylika ej förut finnas, kan visas förtjäna understöd med lånemedel.

Vid angivandet av de belopp, varmed fonden kan behöva ökas under året

1922 och första halvåret 1923 anser sig kollegium böra iakttaga största möjliga sparsamhet. Med hänsyn till att Eders Kungl. Maj:t förut, i anledning av kollegii och lantbruksstyrelsens förberörda framställning om anslag för åren 1921 och 1922, föreslagit riksdagen att anvisa 1,500,000 kronor för år 1921, synes emellertid nu kunna föreslås, att den hälft av det av Eders Kungl. Maj:t äskade beloppet, som icke beviljades, anvisas för år 1922.

Under förutsättning att ej heller 1923 års torvlån i avsevärd omfattning beviljas för nyanläggningar och alltså endast ett mindre belopp behöver disponeras redan före torvsäsongens början, torde anslagsbehovet för första halvåret 1923 kunna begränsas till 500,000 kronor.

Kollegium får i anslutning till vad sålunda anförts hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtagna åtgärd för anvisande till kapitalökning för fonden för torvindustriens befrämjande dels å tilläggsstat för år 1922 av ett reservationsanslag av 750,000 kronor dels ock för förra hälften av år 1923 av ett reservationsanslag av 500,000 kronor.»

I den i kommerskollegii skrivelse omförmälda framställningen från statens förste torvingenjör meddelas, bland annat, att under behandling hos kollegium föreläge ansökningar om torvlån å tillhopa omkring 362,000 kronor, att därutöver till förste torvingenjörens granskning hänskjutits dylika ansökningar å sammanlagt 123,000 kronor, samt att, såvitt av de under behandling hos torvingenjörerna varande torvärendena framginge, lånekrav å ett ytterligare belopp av omkring 1,200,000 kronor kunde under den närmaste framtiden förväntas. Ett belopp å cirka 1,685,000 kronor vore därför erforderligt, om torvlån i samtliga fall skulle kunna beviljas. Då torvlånefondens för närvarande disponibla behållning utgjorde omkring 1,000,000 kronor, skulle alltså, därest kapitalförstärkning icke tillfördes fonden, icke ens de under den närmaste tiden inföväntade torvlåneansökningarna kunna helt bifallas, utan en brist av sammanlagt 685,000 kronor uppstå. Men även för framtida behov vore det nödvändigt att tillföra fonden nytt kapital. Med hänsyn till den rådande statsfinansiella situationen syntes dock detta för närvarande böra inskränkas till 1,500,000 kronor för vartdera av åren 1922 och 1923.

Då jag — i anledning av kommerskollegii uttalanden rörande de under kristiden tillkomna torvföretagen — ansett det äga visst intresse att erhålla kännedom om antalet av och anläggningskostnaderna för dylika företag, vilka ännu icke låtit sig avhöra för utfående av torvlån, har jag från kommerskollegium infortrat upplysningar härutinnan.

Av en utav kollegium i sådant avseende avgiven, den 26 november 1921 dagtecknad promemoria inhämtas, att, enligt av torvingenjörerna lämnade uppgifter, begäran om torvlån ännu icke framställts för 20 under år 1917 anlagda torvfabriker med en sammanlagd anläggningskostnad av omkring 2,346,000 kronor, för 40 under år 1918 anlagda fabriker med en sammanlagd anläggningskostnad av omkring 5,354,000 kronor, för 10 under år 1919 anlagda fabriker med en sammanlagd anläggningskostnad av omkring 708,000 kronor och för 1 under år 1920 anlagd fabrik med en anläggningskostnad av omkring 122,000 kronor, eller sålunda för tillhopa 71 fabriker med en sammanlagd anläggningskostnad av omkring 8,530,000 kronor. Kommerskollegium upplyser samtidigt, att ifrågasvarande fabriker skulle kunna enligt gällande bestämmelser tillerkännas torvlån till ett sammanlagt belopp av omkring 4,085,000 kronor.

Kommerskollegii promemoria den 26 november 1921.

Härtill lära emellertid komma ytterligare ett antal under krisåren tillkomna torvföretag, om vilka torvingenjörerna sakna närmare kännedom. Dessa företag uppskattas av kollegium till omkring ett femtiotal med en beräknad anläggningskostnad av inemot 3,000,000 kronor.

Den i ärendet förebragta utredningen giver alltså vid handen, att torvlånefondens disponibla tillgångar utgöra omkring 1,000,000 kronor, att i amorteringar å utelöpande torvlån under vartdera av åren 1922 och 1923 kunna antagas inflyta omkring 110,000 kronor, samt att det under den närmaste tiden beräkneliga lånebehovet, sådant det framgår av de hos kommerskollegium och torvingenjörerna under behandling varande torvlåneärendena, uppgår till sammanlagt omkring 1,685,000 kronor. Enligt denna beräkning, vilken grundar sig på den förutsättningen, att lån i samtliga fall skulle beviljas med högsta enligt nu gällande bestämmelser medgivna belopp, skulle alltså redan för mötandet av den närmaste tidens lånebehov en brist av omkring en halv miljon kronor komma att föreligga.

Departementschefen.

Emellertid vill det synas mig, som om en dylik beräkning av medelsbehovet icke vore så alldeles oangriplig. Till en början lär det väl kunna antagas, att, även om fullt tillräckliga medel funnes till förfogande, icke alla ansökningar skulle föranleda beviljande av lån och att, även där lån beviljades, lånebeloppet icke alltid sattes till det högsta författningsenligt möjliga. Härtill kommer emellertid — och detta är enligt min mening den viktigaste omständigheten — att det, med hänsyn till det nu inträdda tryckta läget å torvmarknaden och de ytterst ovissa framtidsutsikterna å detta område, framstår icke blott såsom rimligt utan fastmer såsom alldeles nödvändigt att vid prövning av ansökningar

om torvlån förfara vida strängare än tidigare skett och därvid framför allt tillse, att lån icke beviljas andra företag än sådana, vilka kunna antagas även under de förändrade konjunkturförhållandena vara fullt ekonomiskt bärkraftiga. Att ett företag tillkommit under kristiden kan sålunda enligt min mening icke anses i och för sig utgöra tillräcklig anledning för beviljande av torvlån; endast därest företaget fyller nyss angivna förutsättning, kan det vara med statens — och i längden också med den enskildes — intressen förenligt, att detsamma genom statslån sättes i tillfälle att fortsätta sin verksamhet.

Slutligen må framhållas, att även företag, som äro än så väl förtjänta av statligt stöd, lära, i den bekymmersamma statsfinansiella situation, som nu är för handen, få underkasta sig vissa reduceringar i de lånebelopp, varpå de under normala förhållanden kunnat göra anspråk.

Även om man sålunda bör kunna utgå ifrån, att torvlånefondens nuvarande kapitaltillgångar jämte de till fonden inflytande amorteringarna komma att någorlunda förslå till täckande av ovan omfördälda, mera omedelbara lånebehov, lära det likväl böra förutses, att, sedan samtliga hos kommerskollegium och torvingenjörerna nu under behandling varande låneärenden slutligt prövats, fondbehållningen så nedgått, att några mera avsevärda tillgångar icke finnas tillgängliga för mötande av nya låneanspråk. Fråga uppstår då, huruvida och i vad mån ytterligare kapitaltillgångar böra tillföras fonden.

Vid prövning av denna fråga är det å ena sidan uppenbart, att såväl den tryckta budgetära ställningen som de å torvmarknaden rådande depressionsförhållandena mana till den största återhållsamhet vid beviljandet av nya medel för torvlåneändamål. Att vid beräkningen av medelsbehovet taga hänsyn till alla de för flera år sedan tillkomna torvföretag, vilka ännu icke framställt någon begäran om torvlån, synes mig under sådana omständigheter icke böra ifrågakomma. Å andra sidan kan det emellertid icke förbises, att även för framtiden fall torde komma att givas — särskilt där fråga är om mindre torvföretag för tillgodoseende av ortens behov av bränntorv och torvströ — då det framstår såsom i hög grad önskvärt, att Kungl. Maj:t icke står utan möjlighet att genom statslån träda stödjande emellan. För egen del är jag, med hänsyn till sistnämnda omständighet, av den uppfattningen, att torvlånefonden nu icke bör ställas alldeles utan kapitaltillskott, även om detta tillskott av statsfinansiella och andra skäl synes mig böra hållas inom snävast möjliga ram. Vid övervägande av samtliga på frågan inverkan förhållanden har jag därför funnit mig böra tillstyrka, att till kapital-

ökning för torvlånefonden å tilläggsstaten för år 1922 äskas ett reservationsanslag av 250,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till kapitalökning för fonden för torvindustriens befrämjande å *tilläggsstat* för år 1922 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av ..... kronor 250,000.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla och förordnar, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid avfattandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tilläggsstat för år 1922.

Ur protokollet:

Elin Rydeberg.

Bil. 5.

FÖRTECKNING

över

utgifterna för kapitalökning: 1922 års tilläggsstat.

Punkt i bil. 1.	Statens affärsverksamhet.	Att täckas av		Sid. i bil. 1.
		lånemedel. Kronor.	andra stats- inkomster. Kronor.	
	A. Statens vattenfallsverk.			
[1.]	Trollhätte kanal	130,000:—	—	2
[2.]	Trollhätte kraftstations tredje utbyggnad	400,000:—	—	4
[3.]	Profilreglering av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön	800,000:—	—	5
[4.]	Vänerns reglering	300,000:—	—	5
[5.]	Kraftstationen vid Harsprånget	510,000:—	—	5
[6.]	Reglering av Suorvasjöarna	1,500,000:—	—	5
[7.]	Flaten- och Snesensjöarnas reglering	47,530:—	—	5
[8.]	Inventarier för statens vattenfallsverk	500,000:—	—	10
	B. Telegrafverket samt statens järnvägar och vattenfallsverk.			
[9.]	Arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslösheten	¹ 5,000,000:—	—	11
Punkt i bil. 2.	Statens utlåningsfonder.			Sid. bil. 2.
[1.]	Lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby	¹ 320,000:—	—	1
Punkt i bil. 3.				Sid. i bil. 3.
[1.]	Egnahemslånefonden	2,200,000:—	—	1
Punkt i bil. 4.				Sid. i bil. 4.
[1.]	Torvindustrilånefonden	250,000:—	—	1
Punkt i prot.	Återbetalning av tillfälliga lånemedel.			Sid. i prot.
[1.]	Bränslekommissionen	—	50,000,000:—	2

¹ Beräknat anslag.